

dotyky ^{slovenské}

ročník XII číslo 10 október 2007

cena: 18 Kč



Krajania v Banáte

(str. 5 - 6)



Charta 77 30 rokov po

(str. 8 - 9)



Nová ambasáda v Prahe

(str. 19 - 20)



Karol Felix a jeho dialógy

(str. 24)



Hokejista

Jozef Golonka:

Spomenú si skôr v Prahe

Pár promile kultúry v krvi

VLADIMÍR SKALSKÝ

Česká vláda zaradila – podobne ako slovenská – medzi svoje zásadné priority budovanie vzdelanostnej spoločnosti. V programovom vyhlásení kabinetu Mirka Topolánka je tiež jasný zámer zvýšiť podporu kultúry na úroveň jedného percenta z celkových výdavkov štátneho rozpočtu. Napriek tomu sa ministerstvá školstva a kultúry mali podľa správcoov štátnej kasy stať obeťou zvlášť drakonických škrtov. Takých, že by v prípade školstva zásadne ohrozili rozbehnutie reformy, ktorá práve teraz spadla na plecía učiteľov, a v prípade kultúry viedli k zoškrtaniu už tak napätých grantových programov o viac než polovicu a k zrušeniu celého radu príspevkových organizácií. Práve prostredníctvom týchto dvoch ministerstiev sú podporované mediálne, kultúrne a vzdelávacie aktivity národnostných menšín. Tým hrozil úplný kolaps. Rok po ratifikovaní Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov a v roku, keď bude Česká republika podávať o jej plnení prvú periodickú správu. Napokon vláda – napríklad aj tvárov v tvár hrozbe demisie ministra kultúry Václava Jehličky a štrajku učiteľov - na poslednú chvíľu zabránila aspoň tomu

sú Vysoké Tatry, Spiš a Bratislava, my máme Telč či Prahu a Šumavu - ale to nás neuživí! Záver? Ak nebudú krajiny tohto typu mimoriadne zdatné po stránke intelektuálnej, tak sa stanú perifériou fungujúceho sveta," povedal mi kedysi v rozhovore vtedajší predseda, dnešný čestný predseda Akadémie vied ČR, košický rodák Rudolf Zahradník. Na tých argumentoch sa naozaj nič nezmenilo - nemáme inú cestu, než budovať vzdelanostnú spoločnosť. Česká i slovenská vláda, rovnako ako iné kabinety v regióne, to v rovine slov pochopili. Nechcem nikomu nič podsúvať, ale iste tvorí určitú motiváciu aj možnosť čerpať na tento účel európske prostriedky, hoci pre reči o eurograntoch v rezorte školstva je v týchto dňoch v Prahe trochu horúca pôda. Verme však, že cez valy zábran sa napokon prekopeme a financie napokon takto pracne prekopyaným kanálom pritečú.

Kultúra so vzdelávaním úzko súvisí, ťažko si predstaviť vzdelanostnú spoločnosť, ktorá by súčasne nebola kultúrnou. Na zámere dosiahnuť ako cieľový stav jedno percento podielu kultúry na štátnom rozpočte sa vo volebných programoch zhodli všetky české parlamentné strany! Líšili sa iba v presných formuláciách, najneskôr v roku 2010 by sme však mali jedno percento dosiahnuť podľa všetkých. Veľa tém, o ktorých by bol *in verbis* taký konsenzus, veru nenájdem. To jedno percento by bolo samozrejme konformné s európskymi zvyklosťami a v našich pomeroch by to bol doslova sen. Napriek zámerom však podiel kultúry na rozpočte akosi už roky nie a nie signifikantnejšie stúpnuť, občas dokonca ešte klesá.

Česká republika patrí k etnicky najhomogénnejším krajinám Európy. Je diskutabilné, či je to výhoda alebo nevýhoda, celkom nediskutabilné však je, že sa to v otvorenej Európskej únii v strede globalizovaného sveta bude rýchlo meniť. A už sa mení. Grantové programy pre národnostné menšiny v rezorte kultúry, z ktorých je podporovaný napokon aj tento časopis a ktoré sú napätšie než program vzdelávaci, však neboli navýšené už v piatich predchádzajúcich rozpočtoch! Bez ohľadu na infláciu, zvýšenie DPH na niektoré služby, bez ohľadu na nové menšiny a zvyšujúci sa objem projektov, bez ohľadu na nové medzinárodné záväzky Českej republiky či na to, že do grantového programu podpory rozširovania a prijímania informácií v jazykoch národnostných menšín boli zaradené aj elektronické médiá, medzi žiadateľmi sa objavila napríklad aj Česká televízia. A samozrejme, bez ohľadu na opakované uznesenia Rady vlády pre národnostné menšiny, jej výboru pre dotačnú politiku, ako aj na návrhy príslušných odborov ministerstva. Bez ohľadu na zahraničnopolitické a ľudskoprávne konotácie.

Navýšenie tých vychudnutých rozpočtov – 30 mil. na médiá, 8 mil. na kultúrne aktivity – by bolo tento rok naozaj prepotrebné. Okrem všetkých ostatných argumentov, doslova katastrofu bude pre vydavateľov periodickej tlače znamenať zvýšenie dolnej sadzby dane z pridanej hodnoty. Práve tú totiž platia za tlač. Inflácia si tiež svoje odkrojí a podľa analytikov bude výrazne vyššia. Navyše, ak by sa splnila hrozba, že popri iných príspevkových organizáciách ako Divadelný ústav či Štátna opera Praha bude zrušené aj Rómske múzeum v Brne, ocitne sa táto inštitúcia s novým statusom medzi klasickými žiadateľmi o granty. Kde sa tam pre ňu nájde potrebná suma, to si asi málokto dokáže predstaviť.

Po rozhodnutí vlády zrejme grantovým okruhom pre národnostné menšiny nehrozia škrt. Aspoň dúfajme. Lenže jednotlivé projekty by výrazné straty utrpeli aj v prípade, že celkový objem sa nezmení. Rozdelí sa totiž medzi viac projektov a ešte si z neho viac vezme inflácia i štát na DPH. To vydýchnutie, ktoré prišlo 19. septembra spolu s chladným počasím, bolo preto iba čiastočné. Je v rukách ministerstva kultúry, prípadne Poslaneckej snemovne, či sa podarí nájsť prostriedky na to, aby konečne došlo aj k navýšeniu, aspoň najnutnejšiemu.

K vzdelanostnej spoločnosti a jednému percentu sa veru blížime kľopotne. Trochu potácano. Ako zodpovedá tomu, že sa zatiaľ pohybuje v oblasti promile.

PRACOVAŤ DOMA

Podľa najnovších prieskumov a štatistík sa v poslednom čase spomalilo tempo, akým ľudia zo Slovenska odchádzajú pracovať do zahraničia. Čo je naozaj potešiteľný fakt. Štatistický úrad skonštatoval, že kým v každom štvrtroku minulého roka a v prvých tohtoročných troch mesiacoch pribudlo vyše tridsaťtisíc Slovákov pracujúcich v cudzine, v druhom štvrtroku ich nebolo už ani dvadsaťšesťtisíc. Najviac z nich pochopiteľne odchádza do Českej republiky, kde im v práci nebráni žiadna jazyková bariéra a prichádzajú do kultúrne takmer totožného prostredia, ale tiež do Veľkej Británie, Maďarska, Rakúska alebo Írska. Skoro tridsať percent z nich pracuje v priemysle, dvadsaťosem percent v stavebníctve a asi dvanásť percent v hoteloch a reštauráciách. Nejde teda o žiadnu priveľmi úzko kvalifikovanú prácu. V čom sa teda zmenila situácia, že sa Slováci vracajú zo zahraničia späť domov? V minulosti ich donútil k odchodu za hranice nedostatok pracovných miest na Slovensku. Dnes už tomu tak nie je, a to najmä vďaka príchodu nových investorov. A treba tiež podčiarknuť aj to, že vysnívaná výplata v eurách zásluhou posilnenia slovenskej koruny už nie je až taká atraktívna, ako tomu bolo ešte donedávna. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny uvádza, že v súčasnosti pripadá na Slovensku osem ľudí na jedno voľné miesto, čo je takmer neporovnateľné napríklad s rokom 1999, keď na jedno voľné miesto čakalo až deväťdesiattri nezamestnaných. Problém trochu je, že až každý štvrtý človek je bez práce viac ako štyri roky a asi stotisíc nezamestnaných nikdy nepracovalo, takže investori bojujú s nedostatkom kvalifikovaných síl. Verme, že aj tento problém postupne vyrieši čas. Čo je z môjho pohľadu najdôležitejšie, je fakt, že Slováci sa chcú vracieť domov aj v prípade, že si tam oproti cudzine pohoršia so zárobkom. To, že majú na Slovensku rodinu, priateľov, zázemie, že sa tam cítia naozaj doma, to sa stalo prevažujúcim, dôležitejším v ich živote než sen o veľkých peniazoch (i keď „veľké peniaze“ je tiež veľmi relatívny pojem!). To vykresluje pozitívny obrázok o určitom hodnotovom posune obyvateľov Slovenska. Tešíme sa tomu i my, aj keď to zatiaľ zďaleka nevyzerá, že budeme v Prahe stretávať menej slovenských predavačiek a sestríček...

Naďa Vokúšová



ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

najhoršiemu. Naozaj však iba tomu najhoršiemu. Rezortom vrátila na svojom zasadnutí 19. septembra, na ktorom rozpočet schvaľovala, časť pôvodne odobratých financií – školstvu 1,7 a kultúre 1,2 miliardy.

Samozrejme, mnohí, ktorí po zhladnutí návrhu rozpočtu zatajili dych a na celé leto stúpili hrôzou, vydýchli úľavou. Pán-boh zaplať – chcelo by sa povedať. Súčasne si však netreba zastierať, že k cieľom, deklarovaných napokon aj vo vládnom programe, sme sa rozhodne nepriblížili, dokonca v plnej miere nesanujeme ani doterajší neutešený stav. Zostávajú otázky, či to bude stačiť aspoň na to, aby sa udržal súčasný objem aktivít a ich kvalita. A tiež, ako dlho budú ešte ľudia v týchto rezortoch trpezliví a ochotní pracovať za zlomok odmienu omnoho menej kvalifikovaných a talentovaných ľudí.

„Existujú krajiny, ktoré môžu svetu ponúknuť svoje surovinové bohatstvo, napríklad niektoré krajiny arabského sveta, sú krajiny, ktoré oplývajú prírodnými krásami a kultúrou starou niekoľko tisíc rokov, napríklad Egypt a Grécko. Česká ani Slovenská republika nemajú surovinové zdroje, ktoré by stáli za reč. Slovensko má samozrejme čosi také kúzelné, ako

Novinári verzus ministerkin pes

Strážny pes ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny Viery Tomanovej sa stal nečakane stredobodom politickej výmeny názorov na Slovensku. Premiér Robert Fico narýchlo zvolal mimoriadne zasadnutie vlády, venové neetickému správaniu novinárov, a to v čase, keď sa v parlamente prudko diskutovalo o vyslovení nedôvery ministerke.

V parlamente potom premiér prečítal v plnom znení uznesenie vlády, na základe ktorého by mal generálny prokurátor prešetriť dva prípady porušenia domovej slobody, ktorým bola vystavená Tomanová - z 21. a 29. augusta. Vyjadril názor, že ministerka Tomanová je médiami šikanovaná a prenasledovaná doteraz neslýchaným spôsobom, akému ešte nebol vystavený žiadny člen vlády. Podľa Fica sa neznámy muž, s najväčšou pravdepodobnosťou fotograf bulvárnej tlače, dostal cez dva metre vysoký plot a vnikol do súkromnej záhrady ministerky. Najmenej v jednom prípade bol dokonca otrávený ministerkin pes.

Tomanová je „na muške paparazzov“ a v posledných mesiacoch skutočne prenasledovaná s použitím nie práve najčistejších metód - ako paparazzami, tak aj serióznymi novinármi, skonštatoval aj denník Die Presse. Chcú jej dokázať, že spolu s dcérou udržiavala súkromné kontakty s osobami, ktoré mali potom získať miesta v štátnom sociálnom systéme.

Opozícia a novinári namietajú, že namiesto podania trestného oznámenia na políciu, premiér kvôli porušeniu domovej slobody zvolal mimoriadne zasadnutie vlády. Tá navyše prišla s paušálnym odsúdením médií, ktoré podľa kritikov potenciálne ohrozujú slobodu tlače.

Dzurinda viceprezidentom CDI

Predseda SDKÚ-DS a bývalý premiér Mikuláš Dzurinda bol v Ríme na výročnom rokovaní Stredo-pravej internacionály (Centrist Democrat International - CDI) zvolený za jej viceprezidenta. Dzurinda uviedol, že za zvolenie do funkcie vďaka predovšetkým hospodárskym a sociálnym úspechom, ktoré Slovenská republika dosiahla

za posledných 10 rokov. „Úspechy sme dosiahli vďaka rozsiahlym reformám a schopnosti slovenských občanov to všetko vydržať,“ povedal Dzurinda a dodal, že v medzinárodnej komunite stále rezonuje, ako sa SR dokázala dostať z medzinárodnej izolácie, naštartovať rýchly hospodársky rast a zaviesť rovnú daň, ktorá sa stala príkladom pre niektoré ďalšie krajiny. CDI združuje centristické, stredo-pravé, ľudové a kresťanskodemokratické strany z celého sveta.

Dzurinda sa chce vo funkcii viceprezidenta CDI viac ako doposiaľ angažovať v dvoch smeroch: na európsky východ a juhovýchod. Na východe je to predovšetkým Ukrajina a Bielorusko. Pripravuje niektoré konkrétne aktivity na podporu demokracie v oboch krajinách. Na juhovýchode sa chce zamerať na krajiny bývalej Juhoslávie. Pripravuje cestu do Bosny a Hercegoviny, chce navštíviť Prištinu v Kosove i srbskú metropolu Belehrad. „Chcem urobiť všetko, aby sa oblasť vyvíjala v ústrety stabilite a pokoju,“ uviedol Dzurinda.

Mečiarova disketa

Generálnemu prokurátorovi Dobroslavovi Trnkovi sa podarilo rozkódovať tajomné CD, ktoré mu v roku 2004 odovzdal Vladimír Mečiar. Na diskete má byť asi 900-tisíc zmlúv, ktoré by mali doložiť, kto vkladal a vyberal v nebankových subjektoch. Podľa Trnku sú tam vklady, spôsoby vyplatenia výnosov, splátkové kalendáre a podobne. Trnka hovorí, že tomu, kto z výnosu nezaplatil daň, hrozí trestné stíhanie.

Vladimír Mečiar dal generálnej prokuratúre zakódované CD v lete 2004. Podľa slov Mečiara z leta 2005 je autorom CD Vladimír Fruni, jeden z bývalých konateľov spoločností BMG Invest a Horizont Slovakia, ktorý ju vytvoril ako poisťku. Podľa Mečiara má ísť o zoznam ústavných činiteľov a firiem prepojených na politické strany, ktorí v nebankových subjektoch uložili svoje peniaze a brali z nich každoročne 30 percent. Mečiar v roku 2005 v parlamente tvrdil, že tesne pred krachom spoločností boli peniaze vrátené naspäť. CD rozkodovala na pokyn generálneho prokurátora Slovenská informačná služba.

Podľa neoficiálnych informácií nie

sú na zozname žiadni politici, ale sú na ňom ľudia s veľkými vkladmi, ktorí ich mohli zastupovať.

Vladimír Mečiar ako oznamovateľ žiadal o rozlúštený kód. Mal v úmysle obsah zverejniť. Generálny prokurátor mu ho však odmietol poskytnúť, rovnako nesúhlasil so zverejnením nepreverených informácií. Zdôvodnil to tým, že v štádiu, keď nie je verifikovateľná pravdivosť údajov na CD, by to mohlo vyvolať mnoho občianskoprávných žalôb. Prokuratúra teraz overí niekoľko najväčších vkladov a výnosov podľa výpisov z bankových účtov a pokiaľ sa potvrdí ich pravdivosť, bude nasledovať dôkladnejšie preverovanie. „Dohodli sme sa, že budeme rokovať ďalej a trvám na tom, aby som dostal kód. Ak nie, obrátim sa o odkódovanie inde,“ povedal Mečiar.

Trnka osobne preveril, že na zozname nie je prezident Ivan Gašparovič. Ten totiž podal trestné oznámenie na exministra zdravotníctva Rudolfa Zajaca, ktorý ho z toho obvinil.

Trnka pripustil, že medzi vkladateľov nebankových subjektov mohlo

patriť aj podsvetie. „Samozrejme, tam sú aj vklady právnických osôb, tam sú napríklad vklady poľnohyných združení, takže mohli sa dať dokopy traja, štyria ľudia, a pod nejakou firmou vložiť peniaze, vybrať, rozdeliť,“ konštatoval.

Pochybenia v kauze Hedviga

Generálny prokurátor Dobroslav Trnka tvrdí, že polícia a prokuratúra postupovali v prípade študentky pod veľkým tlakom a spravili chyby. Jej advokát očakáva vyšetrovanie tých, ktorí pochybili. Generálny prokurátor pripustil, že v dôsledku procesných pochybení polície i prokuratúry sú niektoré dôkazy v kauze napadnutia študentky Hedvigy Malinovej navždy stratené. Študentka Hedviga Malinová mala byť napadnutá kvôli svojej maďarskej národnosti. Polícia zhromaždila dôkazy, ktoré podľa nej dokazujú, že sa skutok nestal. Kauza vyvolala značné napätie medzi Slovenskom a Maďarskom i medzi Slovákmi a Maďarmi na Slovensku.

... a rozum zostáva stáť

Mečiar chce Fica za prezidenta. To je správa ako hrom. Nad Tatrou sa zabľyslo. V hlave Najvlada alias Mečiarňátora alias Doktora tiež. A ústa jeden ohlas vydali: Robert Fico je najvhodnejší kandidát na prezidenta. „Má vysokú podporu u obyvateľstva a zaslúžil by si to,“ zdôvodnil svoj návrh v televízii Markíza. V televízii Joj povedali len joj. Najvlado hneď odmietol, že by ho tak chcel vytlačiť z vlády. Ťažko povedať, prečo práve toto zišlo prakticky všetkým na um.

Ficovi už svoj názor Mečiar údajne povedal. A čo premiér na to? „Usmial sa a nič nepovedal.“

Boli časy boli, ale sa minuli, keď bývalý premiér hovoril o budúcom: „Buď mi z toho vyjde Ficko alebo Robertko.“ Dnes mu z toho vychádza prezident. Lenže časy sa menia, ako sa spieva v tej známej pesničke. Ani Roberto Fico už nehovorí také škaredé o Elektre, čo síce nie je Najvladova milienka, ale zato milovaná malá vilka. Je už len smutnou spomienkou, že zaznelo aj toto: „Ja som v štátnych službách od roku 1992, vy od roku 1990. Presne viem, aké majú príjmy poslanci a predseda vlády. Musel by som žiť ako korytnačka 250 rokov, aby som v tejto štátnej službe zarobil toľko peňazí, ako vy teraz hovoríte.“ Bolo to v roku 2002 k informácii, že Mečiar zaplatil za Elektru 41 miliónov korún. V tom istom roku povedal dnešný premiér aj iné: „Smer nikdy nikoho nevylúčil z novej spolupráce. Avšak poučka HZDS mínus Mečiar je pre mňa svätá.“ A ešte toto: „Za udalosti v rokoch 1994 až 1998 nesie pán Mečiar plnú osobnú a politickú zodpovednosť. Preto Smer nemôže s ním ako s osobou spolupracovať.“ Nevie, či si to dnes čítajú na koalíčnej rade, môj najobľúbenejší je však tento: „Pán Mečiar, ja keď budem vo vláde, z vašej Elektry bude detský domov.“ Asi pod správou Privilégia.

Treba však dodať, že existuje istá ústavná tradícia, že o prezidentovi sa v slovenskom parlamente zvykne hovoriť ako o starom ujovi. Na to ešte potrebuje Fico dozrieť.

P. A. F. Ztohohotový

Čo dnes ponúka srbské dramatické umenie?

Srbi majú veľké šťastie na vlastných autorov, lebo celý systém provokovania novej tvorby je podchytený už na vysokých školách. Povinne tam vznikajú diela a semináre autorského kreatívneho písania, ktoré pokračujú v experimentálnych štúdiách pri divadlách. Ani jedno divadlo na Slovensku nemá takúto autorskú tvorivú dielňu, ani na škole nie sú príliš silné. Takto sa tu vytvorila akási priepasť. A Srbi si bez ohľadu na všetko, aj počas tých najťažších rokov, udržali medzinárodný festival BITEF, jeden z piatich špičkových európskych festivalov. Navyše belehradská Fakulta dramatických umení je veľmi silná. Vychovala skupinu mladých ľudí, ktorí chodia na rezidenčné pobyty po celej Európe a žnú úspech. Je zaujímavé, že témy, ktoré ponúkajú, sú vlastne kritikou západného sveta. Akoby tým vracali facu za to, čo sa stalo a čoho boli svedkami. Západní tvorcovia asi naozaj potrebujú čas na to, aby pochopili, že je to kritika ich vlastných postojov. Takto celá situácia pôsobí trochu paradoxne a zvrhlo. Ale v každom ohľade dramaticky.

Pri porovnávaní – aký jazyk v divadle zaujíma vás?

- Páčia sa mi hraničné pozície. Človeku vždy raz dôjde dych, nemôže všetko vypovedať slovom. Zaujíma ma priestor, kde už slovo nie je dominantné. Mám pocit, že až príliš veľa rozprávame a za každú cenu chceme pomenovať aj veci, u ktorých to nejde. Vtedy ich treba pomenovať inými prostriedkami. Je len málo ľudí, ktorí vedia cítiť, a nielen rozprávať. Preto je divadlo krásne – nespolieha sa len na slovo.

A preto je aj dôležité?

Veľmi, a navyše by malo reflektovať dobu. Divadelný ústav všemožne podporuje vznik nových slovenských dramatických textov. Súčasná dráma by mala odzrkadľovať príbehy nášho tisícročia, nášho života. Iba ak budeme mať dobrú pôvodnú tvorbu, môžeme robiť dobré divadlo, nie naopak. Nemám rada, keď sa donekonečna krútime okolo starých dobrých dramatikov. Je to krásna klasika, ale my žijeme v našich, predtým nepoznaných časoch, a tieto časy žijú v nás. V divadlách však nedôverujú moderným slovenským autorom. Je to pre mňa nepochopiteľné. Riaditelia sú skôr ochotní dôverovať súčasnému textu zo zahraničia ako slovenskému. Je to paradoxný nezmysel.

V čom sú podľa vás korene tohto javu?

V divadlách sa vždy rieši nejaké imaginárne riziko. Divák však skôr pochopí technicky horšie napísanú slovenskú hru ako dobre napísanú írsku. Je to úplne iný kultúrny kontext a v inscenáciách potom cítiť, že herci „hrajú“, lebo to nevnímajú ako svoj problém. Len čo sa v divadle ujme dobrý slovenský text, ľudia hneď pochopia, o čom je, lebo sa ich bytostne dotýka. Až vtedy sa začne stierať hranica medzi umením a životom, čo je na divadle najkrajšie.

Situácia v Srbsku je iná?

Srbi sú sebavedomí, čo niekedy hraničí s narcizmom, ale pre divadlo je to užitočné. Každé národ-

V súvislosti s rozsiahlymi zmenami na vedúcich postoch Slovenského národného divadla v Bratislave, keď sa jeho generálnou riaditeľkou stala Silvia Hroncová (predtým riaditeľka Divadelného ústavu), šéfom činohry Roman Polák, šéfom opery Peter Mikuláš a šéfom baletu Mário Radačovský, sa i na čele Divadelného ústavu objavila nová postava. Je ňou iba 34-ročná Vladislava Fekete, navyše pochádzajúca z Vojvodiny. Čo ju priviedlo na Slovensko a ako nazerá na divadlo, ktoré sa v súčasnosti hrá na Slovensku? Na prvú otázku je odpoveď jednoduchá. V roku 1999 ukončila štúdium dramaturgie na VŠMU v Bratislave u režiséra Ľubomíra Vajdičku a rozhodla sa na Slovensku zostať. Na druhú otázku som našla odpovede v rozsiahlom interview s Vladislavou Fekete, ktoré, pod názvom Slovenské divadlo nehľadá svoj skrytý pôvab, nedávno uverejnila redaktorka denníka SME Ina Čorná. Nie sú to vždy lichotivé postrehy, odkrývajú aj mnohé tienisté stránky slovenského divadla – ako napríklad absenciu hier súčasných slovenských autorov, chápanie divadla ako zábavy alebo že hry donekonečna riešia intímne situácie ľudí miesto aby odrážali širšie spoločenské súvislosti. Priznám sa, že ma prekvapila otvorenosť Vladislavy Fekete. Lebo veď či (pri všetkom obdivе k slovenskému divadlu) sme sa pri podobných postrehoch nepristihli aj my? Napríklad na každoročnom festivale Slovenské divadlo v Prahe či pri púhom pohľade na repertoár divadiel? Vladislava Fekete porovnáva situáciu v divadelnom dianí v Srbsku s tou na Slovensku. Nevie, či ňou nie je niekedy determinovaná, či na slovenské divadlo nenazerá práve cez prizmu toho, že ju formovalo dolnozemske prostredie (v Srbsku), ale je tu prinajmenšom výhoda možnosti porovnávať. A tak sa domnievam, že jej pohľad na slovenský divadelný život môže zaujať aj čitateľov v Čechách. Či aj navodiť (povedané s Brechtom) „efekt odcudzenia“, keď sa ako diváci nenecháme vtiahnuť do deja, ale zachováme si odstup, aby sme sa v každom momente pozerali na vec triezvo a kriticky. Prinášame časť interview.

Jarmila Wankeová

Slovenské divadlo dnes

né divadlo rieši vlastné problémy, preto je príťažlivé aj pre zahraničie. Vždy je zaujímavé, ako ľudia prežívajú svoje najhlbšie, iba im vlastné témy. Len vtedy sú pravdiví, a tým univerzálni. Keď v slovenských drámach začneme riešiť niečo, čo nám nie je blízke, lebo napodobňujeme nejaký zahraničný problém a model, nikto po tom nesiahne. Veď majú vlastných, autentickjších autorov.

Ako vnímate, že je na Slovensku tak málo divadelných scén?

Je tu 44 scén, čo je naozaj primálo. Len Belehrad má približne 30. Vznikajú tu potom zoskupenia ad hoc, ktoré jednorazovo získajú finančnú podporu, a rozpadnú sa. Robiť divadlo nie je len našťudovať nejakú inscenáciu. Treba vedieť udržať ľudí, tému a naučiť sa plávať v ekonomických vodách. A na tom skrachuje väčšina pokusov o nové teleso. Na Slovensku sa stále vymieňajú divadelné funkcie – dramaturgovia režirujú, režiséri odchádzajú do komercie, divadelní vedci hrajú ako herci. Je to fenomén. Všetci chcú mať s divadlom niečo spoločné, ale niečo iné, čo nevyštudovali, a napokon sú slabí, aby založili a udržali pri živote niečo krehké a nové.

Nie je problém v podfinancovaní?

Všetky divadlá, divadelné festivaly a aj nezávislé zoskupenia sa spoliehajú na ministerstvo kultúry. Očakávajú od štátu, že bude financovať všetko. Je jasné, že keď podporu žiadajú všetci, nikto nezíska plné finančné pokrytie. Keď si ľudia uvedomia, že treba hľadať aj iné zdroje financovania, začnú pôsobiť nezávislejšie, otvorenejšie a uvoľnenejšie.



SNIMKA: ARCHIV

☞ *Hovoríte teraz aj o divadlách mimo Bratislavy?*

O všetkých... Je však pravda, že momentálna ekonomická situácia sa ťažko odrazila na celej slovenskej kultúre. Keď herci v menších mestách majú „rolovné“ iba 100 korún, žiadny iný príjem a hrajú každý večer, zákonite to vyústi do únavy a opotrebovania celého súboru. Napriek tomu mám pocit, že divadelníci sú veľmi silní. Na 44 divadiel máme 170 premiér. Podpora z ministerstva je adekvátne, ale mala by sa vypracovať na viac rokov dopredu. Veď zoskupenia, ktoré už niečo dokázali a dostali objektívne ocenenia, si zaslúžia, aby sa zakaždým netrápili, či je tento rok už naozaj posledná sezóna pred krachom, alebo ešte predsa len prežijú. Keby dostali viacročné granty, boli by efektívnejší.

☞ *Čo je teda hlavným problémom divadiel?*

Vidím ho v zlej medializácii. Divadelníci nevedia predať svoj produkt. Je veľmi málo takých, čo to dokážu, pričom vedieť sa predať je obyčajné remeslo a prirodzená súčasť tvorivého procesu. No ak sa na Slovensku z toho niekto vymyká, povie sa o ňom, že je pyšný egocentrik.

☞ *Napriek tomu sa v poslednom čase píše o divadle viac ako v minulom období.*

Pomaly áno. Ale podľa mňa je na Slovensku málo divadelných škandálov. Nehovorím o takých, keď sa režisér vyspí s herečkou, ale o kultúrnych škandáloch, ktoré nastoľujú spoločenský problém. Od svojho vzniku bolo divadlo konfrontáciou. V každom období bolo živou kritikou spoločnosti, vždy obsahovalo politikum. Dnes sa táto stránka divadla vytratila. Divadlo sa dostalo do intímnych a rodinných vôd.

☞ *Neodráža tým letargiu celej spoločnosti?*

Iste. Donekonečna rieši intímne situácie ľudí, ľúbostné trojuholníky, štvoruholníky... Navyše je v súčasnom divadle generačný problém. Je tu silnejšia generácia, ktorá si ešte stále drží pozície, nedovolí nastúpiť novej, ale je už za zenitom. Jej produkcia je jednotvárna. A keď sa predsa len niekomu podarí cez škáru dostať sa do divadla a niečo urobiť, ďalšiu ponuku už nedostane. Nefunguje tu prirodzená výmena, čo spôsobuje stagnáciu. Kamenné divadlá sú obrnené nepriestrelnými vestami. Takto je temer nemožné dostať sa k podstate divadelnej veci.

☞ *Čo sú tie nepriestrelné vesty?*

Rigidný postoj. Divadlo, ktoré je plne dotované štátom a nemusí bojovať o financie, by si azda mohlo dovoliť hľadať nový dych, skúšať a experimentovať. Ale možno preto, že zaspalo na istote, vie, že nemusí niečo nové ponúknuť. A ak náhodou niečo nové spraví, vedenie tomu nedôveruje a veľmi zaujímavé tituly odchádzajú z repertoáru. Raz, keď som si išla kúpiť lístok na také predstavenie, biletárka ma odrádzala – vraj je to zlé predstavenie. Nie je to komédia a nebudem sa na tom smiať. „Ale ja sa nechcem smiať,“ vravím jej. Ostala veľmi nešťastná, že ma nepresvedčila. Dnes majú ľudia pocit, že do divadla sa ide iba za ľahkou zábavou. Je to čistý fast food. Rýchlo zjem, zabudnem a o chvíľu mi je z toho zle.

☞ *Čo je pre vás v predstaveniach najdôležitejšie?*

Keď je silná téma, dokážem privrieť oči nad prípadnými nedostatkami. Zo súčasných autorov považujem Rastu Balleka za autora, ktorý má vlastnú pevnú víziu divadla, lebo vycítil to, akí sme, aká je slovenská kultúra. Ťaží zo slovenskej literatúry, histórie a prenáša to do divadla. A je v tom ako jeden z mála dôsledný. Divadlo nie je o pasívnej zábave, no momentálne nemá žiadne zaujímavé témy. Možno niekto povie, že môžeme byť len radi, ak nemáme spoločného nepriateľa, proti ktorému by sme museli všetci bojovať. Ale divadlo silnú tému potrebuje nadovšetko. A pokiaľ si ju nenájde, ocitne sa v depresii.

☞ *Akú tému cítite vy?*

Dnes je veľmi atraktívny návrat do 20. storočia a otváranie problémov tých čias, veľkých metanarácií alebo tajných záznamov. Každá téma však prichádza separátne s jej tvorcom. Individualizmus v našej spoločnosti pohltil pochopenie istých vecí, ktoré sa dajú zažiť len v spoločnosti. Netvrdím, že by sa ľudia mali zoskupovať a vyhlasovať spoločné manifesty, ale chýba tu akýsi spoločný tok myšlienok v istých tvorivých kruhoch. Silný individualizmus tvorcov sa v praxi prejavuje ako veľká pohodlnosť. Vzniklo množstvo línii, ktoré sa nevedia definovať a každý hovorí o niečom inom. Ale možno je to iba reflexia. Možno doba, ktorú žijeme, nemá žiadny nosný problém.

☞ *Napriek tomu, čo vás oslovilo v poslednom čase?*

Iba ak maličkosti. A hlavne zo zahraničia. Slovenskí divadelníci málo sledujú zahraničné divadlo. Vidím to

aj podľa toho, ako nechodia na medzinárodné festivaly. Sú uzatvorení do vlastnej bubliny. Celá slovenská kultúra je postavená na rustikálnych základoch, čo je špecifikum, ktoré nevie využiť vo svoj prospech, lebo s ním bojuje. Škoda. Takže diela, čo tu vznikajú, sú nevýrazné, lebo len napodobňujú niečo, čo im nie je prirodzené. U nás nie je urbánna, mestská kultúra, a bodka. Veď to nie je koniec sveta.

☞ *Čo vám najviac chýba v slovenskej divadelnej tvorbe?*

Chýba mi aureola duchovnosti. Slovenské inscenovanie je príliš remeselné. Divadlo je umenie, a umenie musí obsahovať skrytý pôvab. Slovenské divadlo však vykladá všetky karty na stôl, nenechá si tajomstvá. Divák nemá čo riešiť, príde domov a zabudne. Ak by sa nám podarilo vytvoriť akýsi veľmi jemný, krehký spirituálny obal, ktorý by dokázal vnútorne naplniť hercov a režisérov, diváci by to hneď pocítili. Možno preto u nás teraz nie sú herci osobnosťami, o ktorých by sa hovorilo. Napríklad najlepší srbský herci sa nemôžu len tak prejsť po ulici, lebo sú to veľké mená. Na Slovensku je herec niekto, kto hrá v divadle. Alebo ani to nie. Koho videli v nejakej televíznej šou. Zmenil sa tu uhol pohľadu na umelcov ako takých – platí to aj u výtvarníkov, spisovateľov, hudobníkov.

☞ *Čím si to vysvetľujete?*

Problém je už v školách, ktoré sa najviac starajú o remeselnú stránku vecí, a tá je príliš racionálna. A racio zabíja divadelnú podstatu. Ak budeme vnímať všetko iba rozumovo a prakticky, zbavíme sa ľahkosti a šarmu. Divadelníci nesmú byť iba divadelnými robotníkmi.

☞ *Čo je podľa vás podstatou divadla?*

- Nepoviem nič nové. Je to veľmi jednoduché – divadlo je vždy nový zážitok, aj keď ide o rovnakú inscenáciu. Navyše zážitok v kontakte so živými tvorcami – hercami. Spohodlneli sme z ponuky, ktorú nám predkladajú médiá a prestávame vnímať, že divadlo je priamy kontakt s charizmatickými ľuďmi. A aby nás aj vnútorne naplnilo, mohlo by z času na čas vytvoriť aj nejakú katarziu. (smiech) Žiaľ, divadlo nie je prenosné, ako je prenosný filmový kotúč. Preto sú také dôležité medzinárodné festivaly, ktorých je na Slovensku veľmi málo. Učia totiž diváka uvažovať o divadle inak a v rôznych súvislostiach. Preto si naši tvorcovia trnú ponúknuť divákovi starinu, ktorá už vôbec nie je aktuálna a nikde inde by neprešla.



Krajania v pohybe



Prostredníctvom organizácie Človek v tísni naša dcéra s manželom absolvovala vlni polročný pobyt v jednej z dedínok českých usadlíkov rumunského Banátu. Za byt a stravu vyučovali na základnej škole v Bígri angličtinu a počítačovú techniku. Pod bytom a stravou sa rozumie ubytovanie v jednom z dedinských domčekov, kam im obedy a večere nosili susedia a rodičia detí z domácich zásob. Vcelku im to vyhovovalo a boli spokojní – zo zimných zabíjačiek bolo mäso a rôzne polotovary po celý rok, ovocie a zeleninu zasa dodávali miestne záhrady. Kolobeh života tam určovala súdržnosť rodín, svojpomoc a nenarušené ľudské vzťahy. Sviatky sa svätili podľa kresťanského kalendára. Vrcholom boli Vianoce – zimný slnovrat. Cukrovinky sa pekli týždeň za účasti celej dediny. Samotná oslava Vianoc bola vraj krásna. Žiaci aj ich rodičia prežívali narodenie Ježiška tak, ako sa to robievalo v kresťanských rodinách. Vo vyzdobených svetliciach prijímali pod stromčekom s vďakou každý, aj ten najmenší darček. Jeden český fotograf a kameraman, ktorý sa na obradoch zúčastnil, si priniesol z Banátu bohatý dokumentačný materiál. Čosi ako raritu, vzácnosť.

Prírodzene – ako to ukázala aj televízna relácia na Nove Výmena manželiek – o komforte sa v banátskej dedinke nedalo hovoriť. Pre mladú ženu z Prahy, vyslanú v rámci spomínanej relácie na týždeň do Rumunska, bola najväčším šokom neexistencia kúpeľne v domoch. Keď sa mala umývať v šatníku v kuchyni a používať suché WC na dvore, drali sa jej do očí slzy. Ale zvykla si. V závere pobytu už dokázala podojiť kravu a nakrmiť prasatá. Aj so svokrou, ktorá jej bola v rodine pridelená, vychádzala. Pri hodnotení svojho pobytu priznala, že nedostatok vymožeností v zastrčenej dedinke vyváža zdravé prostredie, srdečnosť a nenaštrbené ľudské vzťahy.

To oceňovala aj naša dcéra s manželom. Ešte dlho po návrate spomínala na rázovité dedinské postavy a ich nezištnosť. Pol roka od ich návratu z Rumunska sa v Prahe ohlásil jeden z ich tamjších známych. Ako rumunský Čech nemá problémy s dorozumením sa u nás. Zaujímal sa o možnosť zamestnať sa v Čechách. Aj sa mu to podarilo. Ďalšia etapa je získanie českého občianstva. Proces sa rozbehol, čaká sa na výsledky. Podobne ako on sa rozhodlo viacero obyvateľov Bígru. Pri porovnaní životnej úrovne a možností pracovného uplatnenia sa im situácia v Čechách javí ako jednoznačne lepšia. Niektorí sa zamestnávajú na stavbách, iní





v priemysle či aj inde. Podľa možností, ktoré im umožňujú ich vzdelanie a kvalifikácia.

Pochopiteľne, máme záujem krajanom pomôcť. Veď dennodenne skúša šťastie v Prahe a celých Čechách veľa našich krajanov zo Slovenska. Najprv sú to mladí muži, často aj živitelia rodín, ktorí vyrážajú do sveta. Potom aj mladé ženy. Vídame ich v húfoch čakať na staniciach metra na odvoz do práce – najčastejšie do hypermarketov a skladov Kaufland, Makro a iných. Počujeme ruštinu, ukrajinčinu, poľštinu. Trávia v práci dvanásť aj viac hodín. O pracovných podmienkach presakujú sem-tam v novinách správy, že nie sú práve utešené. A ako trávia voľný čas? Asi rôzne. Možno si predstaviť večery na ubytovniach, dospávanie nočných smien, povyzarenia do mesta za kultúrou či zábavou. Nevdojak sa natískajú otázky: Sú tu len jednou nohou či už viac-menej nastálo? A kde sú ich rodiny?

Sťahovanie za prácou mení demografický obraz Európy aj iných kontinentov. Stovky či tisícky migran-

tov z Afriky denne skúša šťastie cez Gibraltar alebo Kanárske ostrovy. Riskujú život v snahe dostať za vidinou lepšieho života na Západe. Najmä Taliansko a iné nárazové krajiny sa snažia čeliť prílivu prisťahovalcov rôznymi obmedzeniami. Nemecko naopak hodlá v budúcnosti príliv prisťahovalcov umožňovať v širšom rozsahu, lenže s podmienkou: záujem je o kvalifikovaných odborníkov z vybraných brandží, prevažne mladých ľudí.

Verím, že krajanovia z Rumunska nájdu u nás slušné podmienky. Že nenarazia na zážitky, ktoré im prinesú dezilúziu. A čo ich rodiny „tam dolu“? Pri svojom krátkom, zatiaľ poslednom pobyte v dedinke svojho pôsobenia v auguste tohto roku zaznamenala dcéra s manželom, že už tam je plno domov prázdnych. V niektorých zostali starí. Iní medzitým zomreli. Kompaktnosť dediny je viditeľne narušená. Aké budú tohtoročné Vianoce obyvateľov Bígry? A bude tam ešte za čím vyrážať?

Jarmila Wankeová



Oslavy

v Banskej Bystrici

„Očitý svedok hovorí, že tamtoho augusta roku 1944 bolo roľnícke Slovensko najmä na poli. Nástroje z lúk a rolí toho dňa znášali do dedín starci, ženy a deti, lebo muži na výzvu domova náhlivo už vstupovali do iného slovenského osudu,“ napísal kedysi vo svojej eseji Štátny deň spisovateľ a dnes slovenský veľvyslanec v Prahe Ladislav Ballek. Popri heroickom partizánskom boji v Juhoslávii, Grécku a na území Sovietskeho zväzu a spolu s Varšavským povstaním išlo o jedno z najväčších ľudových ozbrojených vystúpení proti nacizmu. Do SNP sa v lete a na jeseň 1944 zapojilo asi 60 tisíc vojakov a 18 tisíc partizánov z tridsiatky krajín. Pred zatlačením partizánov do hôr nemeckými vojakmi sa podarilo oslobodiť 30 slovenských okresov s viac než miliónom obyvateľov. To, akým spôsobom sa slovenská spoločnosť hlási k tejto tradícii, k tomuto slovenskému osudu, či do akej miery ho naopak spochybňuje, to o základoch jej myslenia vypovedá mnohé. Oslavy 63. výročia Povstania v Banskej Bystrici vyslali v tomto smere podľa účastníkov veľmi povzbudzujúce posolstvo.

Na slávnostnom zhromaždení, ktoré bolo oficiálnou súčasťou celodenných osláv, sa zúčastnili prezident republiky

Ivan Gašparovič, predseda Národnej rady SR Pavol Paška, všetci podpredsedovia NR SR okrem dlhodobého chorého Viliama Vetešku, premiér Robert Fico a ďalších sedem členov vlády, množstvo ďalších oficiálnych hostí a stovky návštevníkov. Podujatie otvoril prelet vojenských vrtuľní-

kov a stíhačiek, po ktorom delegácie hostí položili v Pamätníku SNP vence a kytice, za Svetové združenie Slovákov v zahraničí sa obetiam a hrdinom SNP poklonil autor tohto článku. Následne sa prítomným prihovorili prezident SR Ivan Gašparovič, predseda Národnej rady SR Pavol Paška, predseda vlády SR Robert Fico a predseda Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov Karol Pitka.

Vo svojich prejavoch vyzdvihli kľúčový význam SNP v dejinách Slovákov. K boju proti prejavom rasizmu a pravcovému extrémizmu vyzval prezident Ivan Gašparovič. Pavol Paška pripomenul, že výročie SNP by sa nemalo odbíjať patetickými frázami, ale treba sa zamyslieť nad reálnou situáciou bežných ľudí, ktorí zobra- li zbraň a zapojili sa do povstania. „Nerobili to s pátosom, ale prirodzene, lebo cítili, že je to otázka hodnôt, voči ktorým nemôže zostať nikto ľahostajný,“ uviedol Paška. Premiér Fico svoj prejav postavil na téme rozpoltenosti slovenskej spoločnosti, ktorá sa prejavuje aj pri hodnotení národných dejín. Skritizoval médiá, že túto rozpoltenosť podporujú, keď často kladú jednu dejinnú udalosť proti inej alebo hľadajú na významných osobnostiach našej histórie ich slabosti. „Budeme syste-

maticky budovať štátotvorné tradície, ktorých časť chrbtovej kosti tvorí aj SNP,“ zdôraznil premiér.

Súčasťou osláv bol aj simulovaný prepad nemeckej kolóny, zoskoky výsadkárov či vystúpenie folklórneho súboru SLUK a koncert Mariána Čekovského a jeho hostí. Po prvý raz boli udelené Ceny Múzea SNP, a to poľskej historičke Jadwige Podrygálo, ktorá dlhé roky mapovala účasť Slovákov vo Varšavskom povstaní, a poslancovi NR SR Petrovi Pelegrinimu za pomoc múzeu a jeho aktivitám.

V rámci slávnostnej akadémie, na ktorej boli odovzdané spomínané ceny, sa uskutočnil aj krst knihy Eleny Kovalej-Kytkovej „Mŕtvi sa dívajú“, ktorú vydal Slovensko-český klub. Knihu prezentovali predsedníčka klubu Naďa Vokušová, dcéra už nežijúcej autorky, dokumentaristka Kamila Kytková a autor článku. Spolupráca Slovensko-českého klubu a Múzea SNP bude pokračovať, spolu totiž pripravujú okrem iného realizáciu Projektu Vagón v Českej republike. Na Slovensku v rámci tohto projektu vlak s výstavou cestuje pol roka po tridsiatich stani- ciach, aby tak pripomenul problema- tiku holocaustu žiakom a študentom škôl i širšej verejnosti.

Vladimír Skalský

SNÍMKY: ARCHIV



DNI SLOVENSKEJ KULTÚRY V PRAHE 13

Dotyk

„VE MLEJNĚ“

Od utorka 18. do nedele 21. septembra sa uskutočnili Dni slovenskej kultúry v klube Mlejn s podtitulom Dotyk. Klub Mlejn v Prahe 13, konkrétne v štvrti Stodůlky, už v minulosti uvádzal slovenské programy, prvýkrát sa však aj v spolupráci so Slovensko-českým klubom a s podporou mestskej časti, pražského magistrátu a Ministerstva kultúry ČR odhodlal k ucelenej prehliadke. Za všetkým sú ľudia – v prípade Klubu Mlejn bol iste katalyzátorom príchod Dagmary Brtnickéj na post zástupkyne riaditeľky. Dagmar Brtnická bola totiž už niekoľko rokov hlavnou organizátorkou iného festivalu z cyklu Dni slovenskej kultúry po ČR, konkrétne toho v Jihlave.

Program sa začal vernisážou výstavy obrazov Jany Konečnej a Juraja Holmana, ktorá mimochodom potrvá až do 18. októbra. Hneď vo štvrtok 20. septembra sa konal asi najväčší „ťahák“ prehliadky – koncert slovenskej kapely Horkýže slíže, ktorá sa objavila pred tromi mesiacmi aj na titule Slovenských dotykov. Piatok patril takpovediac nezávislej scéne, dvom slovenským rockovým formáciám – Rara Avis a Kvetky nikotínu.

Najbohatšia bola sobotňajšia ponuka, ktorá predstavovala široké spektrum programu od skorých popoludňajších hodín až do polnoci. Nechýbala vernisáž fotografií a prezentácia kníh nakladateľstva L.C.A. agilného vydavateľa Kalihho Kertésza Bagalu, premietanie kultového filmového muzikálu Neberte nám princeznú s Marikou Gombitovou a Mekym Žbirkom v hlavných rolách, ale ani predstavenie divadla DISK Trnava a koncert hudobnej skupiny „bratislavského

malomestského orchestra“ Požož sentimentál. Za zmienku stojí, že divadelníci z Trnavy, ktorí už vystupovali aj na Dňoch slovenskej kultúry v Jihlave, siahli tentoraz po silnom príbehu – pod názvom inscenácie „Geniálna epocha podľa Schulza (Pokus o dramatickú rekonštrukciu)“ sa skrýva predstavenie na motívy života a diela poľského židovského filozofa, zastreleného na konci vojny.

Nielen deťom bolo určené nedeľné popoludňajšie predstavenie známeho divadla Teatro tatro z Nitry „O stvorení sveta“, vychádzajúce zo starých slovenských povestí a mýtov. Večer priniesol zakončenie festivalu, a to trochu iným žánrom. „Umri, skap a zdochni...!!!!“ je podľa tvorcov z bratislavského divadla SKRAT „pán- sky duševný striptíz nielen pre dámy“. A ako dodáva kritika, je to predstavenie

o tom, kto vypustil džina z fľaše, a o tom, čo všetko traja chlapi dokážu. Udelili mu aj titul, hovoríaci za všetko – „optimistický smrtonosný opus“.

Klub Mlejn chce v organizovaní Dní slovenskej kultúry pokračovať aj v ďalších rokoch a uvádzať jednotlivé slovenské predstavenia či koncerty mimo vymedzený čas prehliadky. Oboje aj v spolupráci s vydavateľom Slovenských dotykov, Slovensko-českým klubom.



(vs)

V utorok 11. septembra sa, za účasti bývalého prezidenta Václava Havla, ministra zahraničných vecí Karla Schwarzenberga, podpredsedu vlády Sašu Vondru, signatárov Charty 77, zástupcov diplomatického zboru, medzi inými aj slovenského veľvyslanca Ladislava Balleka a ďalších hostí, konala v priestoroch kaviarne pražskej výstavnej siene Mánes na vltavskom nábreží významná slávnosť. Pražský Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky predstavil vedeckú edíciu prameňov „Charta 77: Dokumenty 1977-1989“. Trojzväzková publikácia vychádza v roku tridsiateho výročia Charty 77 a je kľúčovým materiálom k akémukoľvek ďalšiemu hlbšiemu záujmu o jej históriu. Je to prvé súborné vydanie všetkých textov známych ako „dokumenty Charty 77“. Autormi rozsiahleho diela sú Blanka Čísařovská a Vilém Prečan v spolupráci s redakčkou publikácie Milenou Janišovou.

Rozsiahly archeografický úvod vysvetľuje, čo boli dokumenty Charty 77, ako je usporiadaná a vybavená ich edícia, odkiaľ boli texty prevzaté a podľa akých zásad sa publikujú. Výkladu o Charte sú potom venované tri state. Autorom prvej je Vilém Prečan, ktorý predstavuje „Chartu 77 ako československý a medzinárodný fenomén“, druhý je doposiaľ neznámy text Václava Havla z decembra 1983, ktorý editori nazvali „Deset tezí o Chartě“ a tretia je úvaha francúzskeho politológa s českými koreňmi Jacquesa Rupnika „Charta 77 a zrodenie európskeho verejného priestoru“.

Prvý a druhý zväzok edície prináša v úplnom znení 598 dokumentov, signovaných hovorcami Charty 77, s rozsiahlym poznámkovým aparátom, s údajmi o tom, za akých okolností jednotlivé dokumenty vznikli, aké boli ich ďalšie osudy, kde a ako boli v čase svojho vzniku publikované či komentované – v domácom samizdatovom prostredí, exilovej tlači či v zahraničných rozhlasových staniciach – Hlas Ameriky, Slobodná Európa, československé vysielanie BBC. Je neuveriteľné, keď to vezmeme štatisticky, že napriek

všetkým tlakom, núteniam vyst'ahovať sa, špicľovaniu Štátnou bezpečnosťou, odpočúvaniu, vydieraniu a ďalším represívnym metódam, v priebehu trinástich rokov Charta 77 publikovala v priemere štyridsaťšesť dokumentov za rok, to je skoro jeden za týždeň!

„Prohlášení Charty 77“ datované 1. januárom 1977, ktoré je prvým dokumentom edície, vychádzalo z aplikovania Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Medzinárodného paktu o hospodárskych a sociálnych právach. V následných dokumentoch Charta informovala o zmysle svojej existencie, o svojich cieľoch a zámeroch, ktoré zverejnila Zbierka zákonov ČSSR 13. októbra 1976. Zaoberala sa tu jednotlivými prípadmi porušovania ľudských a občianskych práv i celými oblasťami života či záujmami spoločnosti, na ktoré chcela obrátiť pozornosť a s ktorými sa obracala na najvyššie miesta štátu.

Poznámkový aparát prináša i množstvo ďalšieho pramenného materiálu a mnohostranné informácie zo života Charty 77, o jej komunikácii so zahraničnými partnermi, o perzekúcií občianskych aktivít, nezávislej

literatúry a umenia zo strany komunistického aparátu. Odkazuje tiež na články, úvahy a štúdiu, ktoré boli napísané v súvislosti s jednotlivými dokumentmi Charty 77 a ktoré boli väčšinou uverejnené najprv samostatne v samizdate a potom v samizdatových periodikách a zborníkoch, odkiaľ sa dostávali do exilovej tlače a cudzojazyčných periodík. Niektoré z nich sú uverejnené v plnom znení v treťom zväzku edície.

Tretí zväzok publikácie, nazvaný „Prílohy“, obsahuje viac ako deväťdesiat väčšinou doposiaľ nepublikovaných textov, tematicky rozdelených do kapitol, ktoré bližšie dokumentujú a osvetľujú najzávažnejšie okolnosti vzniku Charty 77 a domáceho i medzinárodného kontextu roku 1977. Jedna príloha prináša úvahy a dokumenty z pera jedného z hovorcov Charty Jana Patočku z januára 1977 k problematike Charty 77. Publikuje sa tu i plné znenie zachovaných vypočúvacích protokolov Jana Patočku ako svedka v trestnom stíhaní, vedenom Štátnou bezpečnosťou proti Charte 77, v ktorých sa odzrkadľuje nezlomný Patočkov postoj. Ďalšie prílohy obsahujú materiál druhej strany. Stanoviská v podobe interných smerníc, správ a informácií aparátov Komunistickej strany Československa a Štátnej bezpečnosti, justičného aparátu i ministerstva zahraničných vecí osvetľujú, ako komunistická štátna moc reagovala na vznik Charty, aktivity i na ohlas, ktorý jej vystúpenie vyvolalo v zahraničí.

Súčasťou zväzku príloh sú životopisné medailóny všetkých štyridsiatich piatich hovorcov Charty 77, ktorí sa vystriedali v tejto funkcii v rokoch 1977-1992. Medzi nimi je uvedená aj jediná hovorkyňa Charty 77

Dokumenty



ZOZNÁMILI SA VO VÁZENÍ, PETR UHL BOL V CELE S JAROSLAVOM ŠABATOM, DCÉRA ANNA OTCA NAVŠTEVOVALA. V ROKU 1996 BOLI AJ MEDZI ZAKLADAJÚCIMI ČLENMI SLOVENSKO-ČESKÉHO KLUBU

CHLIEB NÁŠ KAŽDODENNÝ...

zo Slovenska, nedávno zosnulá spisovateľka Hana Ponická. Sú tu tiež mená všetkých signatárov „Prohlášení Charta 77“. Edícia obsahuje aj faksimile niektorých dokumentov, fotokópie ďalšej dokumentácie. Nechýba ani tematicky široko poňatý súpis literatúry o Charte 77 do roku 2006 a článkov, ktoré boli venované Charte a uverejnené v českej tlači v januári 2007. K publikácii je priložené DVD s amatérskym videozáznamom občianskeho zhromaždenia, usporiadaného nezávislými občianskymi iniciatívami ku Dňu ľudských práv 10. decembra 1988, ktoré sa konalo na Škroupovom námestí v Prahe 3. Všetky tri zväzky sú uložené v kazete, na ktorej sú reprodukované fotografie dnes už zosnulého signatára Charty 77 Ivana Kyncla, ktorý bol úradmi prinútený vystať sa z Československa. Je tiež autorom i ďalších fotografií.

Vydaná publikácia je nielen zatiaľ najrozsiahlejším dielom o Charte 77, ale aj najobsiahlejším zdrojom informácií o jej pôsobení v posledných trinástich rokoch komunistického Československa. Je výsledkom mnohoročného výskumného projektu, ktorý podporila nemecká Nadácia Fritza Thysena, ktorá umožnila vydanie publikácie. V rámci programu zaspievali dvaja signatári Charty 77 Svatopluk Karásek a Vlastimil Třešňák. Prehovorilo viacero osobností, ale zacytujem slová Václava Havla, ktorý povedal: „Rád by som pripomenul veľké množstvo ľudí, ktorí nie sú v tejto miestnosti, ale ktorí dokumenty opisovali, šírili, rozmnožovali. Boli medzi nimi aj málo známi, alebo celkom neznámi signatári Charty, ktorí veľa razy trpeli viac než tí známi, pracovití ľudia, ktorí služobné písacie stroje potajomky využívali na to, aby dokumenty šírili a rozmnožovali. Myslím si, že si pripomenutie zaslúžia.“

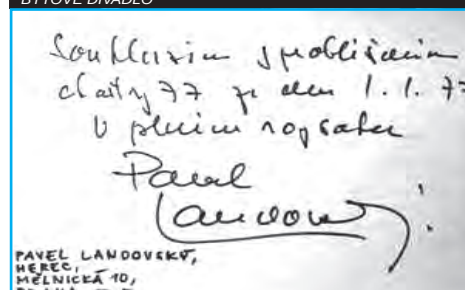
Som osobne presvedčený, že vydanie tejto edície dokumentov ocení až ďalšia generácia, ktorá v mysli nebude zaťažovaná normalizačnou minulosťou a nebude si musieť sama sebe vysvetľovať „súkromné zlyhanie a kapitulácie“, prečo sa správala tak, ako sa

správala. Bez tejto edície dokumentov nebude možné napísať dejiny Charty 77. Vilém Prečan sa v úvode k edícii zmieňuje, čo všetko ešte treba preštudovať a napísať, kým historik začne spracúvať „veľké“ dejiny Charty. V tejto súvislosti by som chcel vysloviť vieru, že to bude skôr ako dejiny Slovenského národného povstania, ktoré by obstáli v sieti času. Prečanova monumentálna edícia „Slovenské národné povstanie. Dokumenty“, bola vydaná pred viac ako štyridsiatimi rokmi a doteraz nie sú napísané dejiny SNP bez ideologického nánosu. Vydanie edície dokumentov Charty 77 je nielen významným kultúrnym činom, ale aj hold statočnosti malej skupinke československých občanov, ktorí dokázali, že sú aj iné hodnoty, než ktoré ponúkal normalizačný systém Husákovho Československa. Charta 77 sa stala slovami editora Viléma Prečana „súčasťou tradície, na ktorú môžeme byť hrdí“.

Vojtech Čelko



BYTOVÉ DIVADLO



PAVEL LANDOVEK,
HEREC,
MĚLNICKÁ 10,
PRAHA 1



VÁCLAV HAVEL AJ ALEXANDR VONDRA HOVORILI PRI UVEDENÍ PUBLIKÁCIE – VICEPREMIÉR VONDRA VENOVAL NA MIESTE HISTORIKOM AJ DOKUMENTY ZO SVOJHO „POVALOVÉHO ARCHÍVU“



„AKO CHARTISTA SOM MAL
ZÁZEMIE SKÔR V PRAHE,
AKO NA SLOVENSKU.“
HOVORÍ MIROSLAV KUSÝ



ŽENY CHARTY 77



Hrádze na Dunaji a Morave

Najväčšia slovenská rieka Dunaj by už od roku 2010 nemala záplavami vážnejšie zneprijemňovať život obyvateľom Bratislavy. V priebehu nasledujúcich necelých troch rokov by totiž mali byť vybudované nové hrádze v hodnote asi 1,2 miliardy korún, informoval Pavel Virág zo Slovenského vodohospodárskeho podniku. Na ochranu ľudí v ďalších regiónoch však chýbajú miliardy korún, dodal Marián Supek z ministerstva životného prostredia.

Dlhodobu sa na povodne sťažovali predovšetkým obyvatelia bratislavských mestských častí Devín a Devínska Nová Ves, ktoré ležia neďaleko sútoku Dunaja a Moravy. „S prácami sa začne na jeseň budúceho roku a dokončené by mali byť v nasledujúcom roku 2009,“ odhadol Virág obdobie, kedy by už voda nemala zatápať pozemky a domy obyvateľov v dvoch častiach hlavného mesta. Celé dielo, ktoré okrem Bratislavy bude chrániť napríklad aj obce za priehradou v Gabčíkove, by malo byť hotové vo februári 2010.

Bratislavská stavba je však podľa Supeka svetlou výnimkou, pretože Slovensko zo štátneho rozpočtu v posledných rokoch do budovania protipovodňových opatrení takmer vôbec neinvestovalo. Ešte predchádzajúca vláda pritom prijala plán, podľa ktorého sa mali vybudovať hrádze či nádrže za 24 miliárd korún.

Súčasná vláda Roberta Fica taktiež sľúbila, že boj proti povodňam finančne podporí. Podľa predbežného návrhu štátneho rozpočtu by mali v budúcom roku vzrásť zdroje ministerstva životného prostredia, ktoré zastrešuje aj budovanie protipovodňových opatrení, o viac než miliardu korún na takmer 4,8 miliardy Sk.

Investovať do protipovodňových opatrení sa podľa Supeka vyplatí. Vďaka hrádzam časť obyvateľov Slovenska výraznejšie neohrozili rozsiahle záplavy v rokoch 2002 či 2006, ktoré spôsobili veľké škody napríklad v susednom Česku a Rakúsku. Avšak na miestach, kde hrádze chýbali, voda za posledných desať rokov zničila majetok asi za 17 miliárd korún.

Rozvodnené rieky vyplavili na breh rôzne predmety, ktoré tam nemajú čo robiť, informoval ďalej Pavel Virág. Podľa neho by obce mali dohliadať na to, aby boli korytá riek vyčistené. „Je dôležité, aby okolo tokov bol poriadok,“ povedal Virág. Myslí si, že v obciach by nemali byť miesta, „kde ľudia odkladajú rôzny odpad

počítajúc s tým, že keď príde veľká voda, tak to upraje a zoberie ďalej,“ uviedol. Obce môžu obyvateľov pokutovať za znečisťovanie okolia riek. Pokuty sú príjmom obecného rozpočtu. V prípade, že zasiahne obvodný úrad životného prostredia, pokuta putuje do štátneho rozpočtu.

Ministerstvo životného prostredia SR chce predchádzať povodňam najmä preventívnymi opatreniami. Generálny riaditeľ Sekcie vôd a energetických zdrojov MŽP Marián Supek tvrdí, že je efektívnejšie dať peniaze na protipovodňovú ochranu, „ako neustále stresovať obyvateľov, mať škody a nebudaj ešte ohrozovať ľudské životy“. Podľa neho za posledných desať rokov narobili povodne škody za 17 miliárd korún.

V posledných dňoch najväčšie problémy spôsobili rieky Kysuca a Orava. Podľa Supeka na Kysuci sa nedá regulovať prietok, keďže na rieke nie je žiadna vodná nádrž. Za problém označil aj to, že štát v minulosti nedával dostatok peňazí na protipovodňové opatrenia. Predchádzajúcej vláde vyčíta, že síce schválila protipovodňový program, podľa ktorého by len na Slovenský vodohospodársky podnik malo ísť 18,5 miliardy korún, dostatočné finančné zdroje chýbali. Ak by sa mal program plniť, ročná finančná požiadavka by predstavovala päť miliárd korún. „Je to nereálne číslo,“ podotkol Supek. Podľa neho Ficov kabinet chce získať na protipovodňové opatrenia 120 miliónov z eurofondov, čiže zhruba štyri miliardy korún. Najbližšie by sa mali rekonštruovať ochranné hrádze Váhu, mali by sa odstrániť povodňové škody na vodných dielach Kráľová, Zemplínska šírava, na východe chcú rekonštruovať ochranné hrádze Hornádu v Košiciach a hrádze na rieke Ondava. Zároveň sú naplánované výstavby poldrov.

AJ DENNÍ ŠTUDENTI BUDÚ PLATIŤ

Na Slovensku si už v tomto školskom roku zaplatia študenti viacerých študijných programov, ale aj tí, čo chodia do školy dlhšie, než je štandard. Umožňuje to vysokoškolský zákon. Nielen externisti, ale aj niektorí denní študenti by sa mali pripraviť, že budú za štúdium platiť. Vysoké školy avizujú, že si začnú od študentov, ktorí študujú dva alebo viac študijných programov, pýtať poplatky. Rovnako aj od tých, ktorí študujú dlhšie, ako je štandard.

Vysokoškolský zákon hovorí, že bezplatné je len jedno štúdium. Vyberať poplatky síce zákon umožňoval školám už dlhšie, no až novela, ktorá začala platiť od septembra, spresnila pravidlá spoplatnenia denného štúdia. Okrem toho ministerstvo školstva po rokoch skompletizovalo aj register študentov. Rektormi pomáha zistiť, či študenti študujú aj na iných školách.

Viaceré školy ešte nemajú presné čísla, koľkých študentov spoplatnia. V septembri totiž ešte stále prebiehali zápisy prvákov. Vlni viacero programov študovalo podľa štatistiky ministerstva školstva 3400 študentov. Nové čísla spresnia školy do konca októbra.

Presné počty zatiaľ nemá ani Univerzita Komenského v Bratislave. Má však už jasno, aké sumy chce od týchto študentov vyberať. Poplatky za právo sa vyšplhajú takmer k stropu určenému ministerstvom, ktorý je 45-tisíc korún. Budúci právnicki si ročne zaplatia o tisícku menej. Študenti zubného lekárstva budú platiť 40-tisíc. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta si vypýta 15tisíc.

Banskobystrická Univerzita Mateja Bela je o niečo lacnejšia. Fakulty budú vyberať od 10 500 korún na ekonomickej, po 30-tisíc za právo. Prodekan právnickej fakulty Pavel Krypta hovorí, že platiť by malo 55 zo 604 študentov, v čom nie sú zahrnutí prváci. Ani spomenuté číslo nemusí byť napokon presné, lebo niektorí študenti podali proti poplatkom odvolanie. O ňom musí rozhodnúť vedenie školy.

Podľa zákona pritom môže rektor školné znížiť alebo odpustiť, prípadne odložiť termíny splatnosti po prihladení na študijné výsledky, sociálnu či zdravotnú situáciu študenta. Zákon spomína aj „iné skutočnosti hodné osobitného zreteľa podľa zásad uvedených v štatúte vysokej školy“. Keď sa poplatky za dve školy či dlhšie štúdium zavádzalo, študentská rada neprotestovala. Podľa nej totiž viacerí študenti viacnásobné štúdium zneužívajú. Študent, ktorý študuje súbežne v jednom akademickom roku dva alebo viac študijných programov, je teda povinný uhradiť ročné školné. Študent, ktorý študuje študijný program dlhšie, ako je jeho štandardná dĺžka, je povinný uhradiť škole školné za každý ďalší rok štúdia.

(čt)

(vš)

Festivalov, ktoré sa uskutočňujú v lete pod holým nebom, je v ostatných rokoch toľko, že je ťažké sledovať, kde všade sa konajú. Aj tých na hradoch či pod hradom je tiež viac než dosť. Jedným z nich – celkom nezameniteľným – je jazzový festival s názvom „Roštejn Jazz”. Slovenské dotyky o ňom referovali už v predchádzajúcom čísle, vzhľadom na jeho česko-slovenský charakter a spoluorganizátorský podiel Slovensko-českého klubu však určite stojí zato vrátiť sa k nemu ešte raz...

Po vynútenej pauze a minuloročnom prvom ročníku sa vrátil nielen do zoznamu festivalov, ale má na to, aby sa z neho stalo jedno z prestížnych miest stretnutia priaznivcov jazzovej a bluesovej hudby. Obnovený 2. ročník sa konal v sobotu 25. augusta a i keď leto nevyzeralo tento rok jednoznačne letne, v deň festivalu sa na oblohe neobjavil ani mrak. Slogan usporiadateľov „Nepřšet a naslouchat” sa vyplnil do posledného slova. Bola to modlitba či mantra, ktorú si organizátori z Havlíčkovobrodskéj o.p.s. a občianskych združení Czechblues a Slovensko-český klub od začiatku leta omieľali dokola.

Festival sa začal o druhej hodine poobede a hneď od začiatku bolo jasné, že sa „Roštejn Jazz” neponesie iba v jazzovom rytme, a že spriaznené žánre budú nakoniec príjemným doplnkom, ktorý samotný jazz osvieži. Traffic Jam Blues Band, hneď potom trochu balkánskej hudby kapely Tua Borta, za nimi pražský Egnoise predznamenal, že večer prinesie mnohé prekvapenia a že hviezd večera môže byť viac, než len plánovaný zlatý klínek programu – Peter Lipa a jeho Band.

Hviezdne obsadenie odštartoval Vojtěch Eckert trio so stálou českou jazzovou scénou Janou Koubkovou. Janu Koubkovú sa podarilo na festival získať na poslednú chvíľu, ale hneď pri prvej skladbe bolo vidieť, že to bol vynikajúci ťah a Jana v sprievode pianu, basy a bicích bola prvou, ktorá rozospievala publikum. Text Jana Wericha na jazzový štandard s názvom „Summertime” zabil dokonale. I takto môže hviezda pripraviť ďalšej hviezde pevnú pôdu pod nohami i keď ktovie, či ju práve nasledujúca hviezda potrebuje.

Jan Spálený a jeho ASPM prišli na hrad Roštejn s repertoárom zo svojej novej platne s názvom „Zahradá v dešti”, ktorá vyšla tento rok na jar. Tešil som sa na kapelu i na živé verzie novej platne, ale... Ako to



už býva, každý festival so sebou prinesie množstvo problémov, ktoré treba riešiť na mieste. Nakoniec som z piesní Jana Spáleného počul len úvodné tóny prvej skladby a vrátil som sa až cez prestávku, ktorú neďaleko hradného nádvorja vyplňala rozprávka pre deti i dospelých (opakovala sa v každej prestávke, takmer do posledného vystúpenia), a tak nemôžem povedať o jeho koncerte ani slovo. Vari iba to, že po mojom návrate padali medzi ľuďmi samé slová chvály.

Pre všetky hviezdy nasadil latku neskutočne vysoko Marián Varga. Vie sa, že je mágom pianu už dlhé roky a jeho kedysi slávne Collegium musicum sa už navždy zapíše do dejín československej hudby. To, čo predviedol na jazzovom festivale, iba potvrdilo jeho, prepáčte mi za výraz, nadľudský talent. Povedať či napísať o jeho roštejnovom vystúpení viac je nemožné. Jednoducho sa to nedá opísať. Ani jediným slovom. Ako usporiadatelia sme snáď najviac očakávali, ako návštevníci prijímú jeho vystúpenie. Keď začal hrať, nastalo ticho, v ktorom nepadlo ani jedno slovo a znela iba Mariánova hudba. Nie zaskočené hudbou, ale tichá úcta k nej a na druhej strane obrovský potlesk za každou skladbou, po ktorej sa Marián Varga vždy s pokorou uklonil, sadol a opäť hral. Nebolo divu, že ho publikum nechcelo z pódia pustiť.

Medzinárodné kapely Petra Börneová Band feat a Benkő Zsolt, ktorí nastúpili po Vargovej smršti, to síce

nemali ľahké, ale svoje vystúpenie zvládli s prehľadom. Bluesové pesničky, okorenené funkom, soulom a jazzom, príjemne zneli Roštejnem až do neskorej noci. Gitarové sóla Benka Zsolta dokonca časť publika roztancovali a právom ich odmeňovali potleskom.

Chyba sa dostaví na každom festivale a nevyhla sa ani „Roštejn Jazzu”. Časový sklz odsunul zlatý klínek festivalu, Petra Lipu Band, až na pol hodinu po polnoci. Predsa len, jedenásť hodín produkcie je dávka, ktorá sa dá zvládnuť iba ťažko a je jasné, že publikum už bolo trochu unavené. Peter Lipa Band však nenechal na pochybách nikoho, kto vydržal až dokonca. Zazneli piesne staršieho dátá, ale i nové skladby z posledného CD „Lipa spieva Lasicu”. Vynikajúci výkon, nádherná zmes jazzu a blues a neustále poklony Petra Lipu publiku, ktoré vydržalo až do poslednej skladby, taký bol záver festivalu, ktorý je na dobrej ceste stať sa jazzovou udalosťou roku.

Pár minút po pol druhej ráno dozneli posledné tóny a „Roštejn Jazz 2007” sa skončil. A bol viac než vydarený. Kto nebol, nemusí ľutovať. I nabudúci rok sa „Roštejn Jazz” na konci leta objaví v zozname letných festivalov a verím, že opäť prinesie na nádvorie hradu hviezdy na pódium i tie na oblohe. Aby všetko bolo tak, ako má byť.

Martin Kráľovský

(Autor je predsedom Czechblues a hlavným organizátorom festivalu)



Do Čiech sa vraciam vždy rád

EVA KUBÁŇOVÁ

Je legendou československého hokeja, ktorá bola pred deviatimi rokmi zaradená aj do Siene slávy Medzinárodnej federácie ľadového hokeja. Fenomenálny stredný útočník bratislavského Slovana s číslom 9, ktorý aj v drese československej reprezentácie podával nezabudnuteľné výkony. Jozef Golonka. Bezprostredný a stále skromný pán, ktorý je aj v súčasnosti častým hosťom v Českej republike. A vždy veľmi vítaným hosťom.

Počas vašej výnimočnej športovej kariéry ste štartovali na troch olympijských hrách, vo Squaw Valley (1960), v Innsbrucku (1964), v Grenoble (1968) ako aj na ôsmich majstrovstvách sveta. Čo štart na týchto svetových súťažiach, to medaila: celkove ste získali päť strieborných a šesť bronzových medailí. Ktorá z nich je pre vás najcennejšia?

Určite tá strieborná, ktorú sme vybojovali na hrách v Grenoble, v roku 1968. Takmer celý predchádzajúci rok som mal totiž vážne zdravotné problémy, mal som komplikovaný zápal pľúc. Už to vyzeralo tak, že s hokejom bude koniec. Na jar v roku 1967 som tri a pol mesiaca ležal v nemocnici v Bratislave a ďalších tri a pol mesiaca som strávil v kúpeľoch v Piešťanoch. Lekári mi povedali, že po tejto vážnej chorobe už nemám žiadnu šancu vrátiť sa k hokeju. Dlhú dobu si totiž mysleli, že mám tuberkulózu a podľa toho ma aj liečili. Lenže liečba nezabrala. Až jeden pán docent z Bratislavy, vtedajší šéf kliniky pľúcnych chorôb, Jozef Jezerský, prišiel na to, že ide o porúrazový zápal pľúc a nie je to dôsledok tuberkulózy. Liečba našťastie konečne zabrala, a potom, v lete 1967, som mohol odísť do kúpeľov v Piešťanoch. Plával som tu denne aj päť hodín, len aby som sa mohol vrátiť k môjmu milovanému hokeju. V novembri 1967 som už konečne mohol začať trénovať na ľade a vo februári 1968 som sa zúčastnil na zimných olympijských hrách v Grenoble – bola to paráda...

Na hrách v Grenoble však veľmi málo chýbalo, aby československý tím získal zlatú medailu...

To je pravda, nikdy sme neboli tak blízko k olympijskému triumfu... Na tomto turnaji, ako aj o rok neskôr na majstrovstvách sveta, sme v nesmierne emotívnych zápasoch zdolali ZSSR. Naše víťazstvá vtedy nadchli celý národ. Aj v Grenoble sme ako jediný tím zvíťazili nad ZSSR a v poslednom zápase olympijského turnaja sme potrebovali vyhrať už



ČESKO-SLOVENSKÉ HOKEJOVÉ HVIEZDY: FRANTIŠEK TIKAL, JIŘÍ HOLÍK A JOZEF G.



Ing. Jozef Golonka sa narodil 6. januára 1938 v Bratislave. Stredný útočník Sokola NV Bratislava, Slovana Bratislava (1955-1957 a 1959-1969) a Dukly Jihlava (1957-1959) ako aj československej hokejovej reprezentácie (1955-1969). Počet ligových štartov a gólov: 330 zápasov, 298 gólov. Počet reprezentačných štartov a gólov: 134 zápasov, 82 gólov. Najväčšie úspechy: Najlepší strelec ligy v roku 1961. Člen klubu hokejových kanonierov (380 gólov). Účastník ôsmich MS (4x striebro – 1965, 1966, 1967, 1968 a 4x bronz – 1959, 1960, 1964, 1969) a troch zimných olympijských hier (striebro – Grenoble 1968 a 2x bronz – Squaw Valley 1960 a Innsbruck 1964). S nemeckým tímom SC Riessersee (1969-1972) sa dva razy stal majstrom Nemeckej spolkovej republiky. Hral aj za LB Zvolen (1972-1975). Člen Siene slávy Medzinárodnej federácie ľadového hokeja v roku 1998. Uvedený do Siene slávy slovenského hokeja v roku 2002. Po skončení svojej aktívnej športovej kariéry bol aj úspešným trénerom doma i v zahraničí. Je absolventom Vysokej školy ekonomickej a Fakulty telesnej výchovy a športu v Bratislave.



len nad Švédmi, ktorí sa s medailou rozlúčili. Zápas sa po dramatickom súboji nakoniec skončil remízou 2:2 a získali sme striebro. A dodnes ma trápi, že minútu pred koncom zápasu proti Švédom som trafil žrdku. Tak veľmi málo chýbalo a mohli by sme byť olympijskými šampiónmi...

Dva razy ste mohli byť majstrami sveta aj v šesťdesiatych rokoch, ale v tom vám zabránila vtedajšia politická situácia a politici...

V roku 1962 sme mali skutočne fantastický tím, najlepší v histórii. Aj keď sme boli jasní favoriti, lebo v príprave na šampionát sme každého porazili, na svetový šampionát sme predsa neodcestovali. Dôvod? Bolo to na protest proti tomu, že na tieto majstrovstvá sveta nepripustili Nemeckú demokratickú republiku – spoločne s nami bojkotovali šampionát aj Rusi... Druhý raz sme kvôli politike prišli o zlato v roku 1969, keď sa majstrovstvá sveta mali konať v Prahe. Aj vtedy sme mali perfektný tím, ale po okupácii Československa sovietskymi vojskami

šampionát presunuli do Švédska. Tam sme vo finále len tesne prehrali s domácim mužstvom...

V tom čase ste boli nielen najlepším stredným útočníkom Československa, ale aj Európy. Dostávali ste veľa lákavých ponúk zo zahraničia, ale ani jednu z nich ste neprijali...

Áno, všetky tieto veľmi lákavé ponuky som odmietol. Ja som totiž veľký vlastenec, nemohol som opustiť Československo nelegálne a nevedieť, či by som sa sem ešte mohol niekedy vrátiť. Žiadne peniaze a sláva mi za to nestáli.

Vyštudovali ste dve vysoké školy: najprv Vysokú školu ekonomickú a potom aj Fakultu telesnej výchovy a športu, obe v Bratislave. Čo všetko robíte v súčasnosti?

Už som síce dávno v dôchodku, ale pritom stále pracujem – robím hlavného ekonomického poradcu generálnemu riaditeľovi jednej firmy. Mám totiž taký malý dôchodok, že by som z toho nevyžil...

Vo veľa štátoch sveta, napríklad aj v susednom Maďarsku, bývalí úspešní olympionici už od svojich tridsiatich piatich rokov dostávajú pravidelnú rentu od štátu, a tým, ktorí sú už v dôchodku, štát pravidelne prispieva slušnou sumou. Ako je to na Slovensku?

Bohužiaľ, u nás nič také neexistuje. Aj keď sme priniesli našej vlasti veľa slávy, na Slovensku sa to vôbec necení a vláda nám nič nedáva na prílepšenie. A pritom mnohí z nás, bývalí úspešní olympionici, žijú len zo skromného dôchodku. My sme vtedy nemali možnosť, aby sme sa počas našej športovej kariéry finančne zaistili na celý život, ako to robí v súčasnosti veľa slovenských hokejistov, ktorí zarábajú neskutočné peniaze v NHL, v Amerike a v Kanade. Ale vôbec im to nezavidím, len je to podľa mňa smutné, že na nás tak veľa ľudí zabudlo... Aj v Čechách je podstatne lepšia situácia, čo sa týka finančného odmeňovania bývalých úspešných olympionikov, ako u nás na Slovensku.

Ste stále v kontakte so svojimi bývalými spoluhráčmi z Česka?

Áno a často za nimi chodím na návštevu. Vždy veľmi rád prídem do Čiech, mám tu veľa skvelých kamarátov, je to môj druhý domov. Nedávno, v auguste, ma pozvali aj na slávnostné vyhlasovanie ankety Zlatá hokejka do Karlových Varov, a bolo mi cťou, že aj ja som mohol odovzdať cenu tým najlepším. U nás, na Slovensku, nič takého nehrozí... Síce ma tiež pozvali na nedávne vyhlasovanie obdobnej ankety Zlatý puk, ktorá bola v lete v Bratislave, ale tam hokejistom odovzdávali ceny sponzori... a my, bývalí hokejisti, sme tam boli len do počtu. O to viac si vážim, že v Čechách na nás ľudia nezabudli a vždy nás pozývajú na každoročné stretnutia bývalých hokejistov, ako aj na iné športové akcie. Veľmi mi to dobre padne, a mám z toho po každej stránke ohromnú radosť.



Ponuka žánrovej pestrosti



Pražské divadlo Kalich usporadúva v novembri už druhý ročník prehliadky slovenskej divadelnej tvorby. Prvý ročník sa konal v dňoch 1. - 5. novembra 2006 s podporou hl. m. Prahy, pod záštitou primátora Pavla Běma a veľvyslanca SR Ladislava Balleka. Vďaka jeho bezchybnému priebehu sa podarilo v Prahe založiť novú tradíciu kultúrnej výmeny medzi českou a slovenskou divadelnou scénou, ktorá bude pokračovať už druhým ročníkom festivalu. Slovenské dotyky sú partnerom prehliadky.

Vlaňajší festival splnil všetko, čo si jeho usporiadatelia predsavzali. Ponúkol žánrovo pestrý program, v ktorom boli zastúpené rôzne divadelné žánre: činohra, folklór, avantgarda i moderný balet. Festival slovenskej divadelnej tvorby si zakladá práve na žánrovej pestrosti a druhý ročník ju v tom len podporí. Vďaka nej sa odlišuje od iných prehliadok a tak významne doplní kultúrnu ponuku metropole.

S veľkým záujmom publika boli v rámci festivalu uvedené dve premiéry. Jedna svetová, druhá česká. Na otvorení prvého ročníka bola vo svetovej premiére uvedená osobitá úprava „Dona Quijota“ z dielne Milana Lasicu a Júliusa Satinského. V réžii ďalšej slovenskej legendy, Vladimíra Strnisku, v tejto inscenácii herecky excelujú Jiří Lábus s Oldřichom Kaiserom.

„Don Quijote“ si vyslúžil rešpekt nielen u divákov, ale

aj u odbornej kritiky. S nadšením bola prijatá taktiež druhá premiéra festivalu, česká premiéra tanečného predstavenia popredného slovenského choreografa Jána Ďurovčíka „Na vaše hroby“. Taktiež inscenácia bratislavského Štúdia L+S či vystúpenie folklórnej Lúčnice so súborom Zlaté husle si našli spokojné publikum. Program festivalu stál v centre pozornosti



SNÍMKY ARCHIV

médií. Prvý ročník Festivalu slovenskej divadelnej tvorby potvrdil, že v Prahe je o takúto kultúrnu udalosť záujem, a vďaka svojej koncepcii multižánrovej prehliadky zaplňa prázdne miesto na trhu.

Tento rok bude opäť pokračovať v dobre rozbehnutej tradícii.

(jp)

4. 11. od 19.00

ZLATÉ HUSLE A DALIBOR KARVAY

Fenomenálny huslista Dalibor Karvay, jedna z najväčších nádejí súčasnej slovenskej kultúry, účinkoval ako sólista s mnohými renomovanými orchestrami (English Chamber Orchestra, Rundfunk Symphonierorchester Berlín, Solistes Européens Luxemburg, Radio Symphonierorchester Wien, Slovenská filharmónia Bratislava, Štátny komorný orchester Žilina, Štátna filharmónia Košice a Filharmonie Bohuslava Martinů v Zlíne). Koncertoval takmer vo všetkých krajinách Európy, v Južnej Amerike, USA, v Afrike i v Ázii.

5. 11. od 19.00

ZLATÉ HUSLE A SÓLISTI LÚČNICE

Orchester Zlaté husle vznikol spojením individuálnych kvalít špičkových hudobníkov so strhujúcim štýlom hry, ktorý si táto skupina pod vedením husľového virtuóza a zakladateľa Martina Sleziaka vytvorila. Unikátne hudobné teleso hrá s príznačnou ľahkosťou a výbušnosťou repertoár od hitov slovenského folklóru cez slávne operetné, muzikálové, filmové a tanečné evergreeny až po skvostné diela svetovej klasiky Straussa, Brahmsa, Chačaturiana a ďalších. Zlaté husle pôsobia ako kmeňová kapela Umeleckého súboru Lúčnica, s ktorým účinkujú na všetkých predstaveniach doma i v zahraničí, a práve v tejto kombinácii ich budete môcť vidieť na Festivale slovenskej divadelnej tvorby 2007. Komorná atmosféra tohoto vystúpenia, keď máte hudobníkov a tanečníkov takpovediac na dosah, vám maximálne umocní divácky zážitok.

6. 11. od 19.00

LIPA SPIEVA LASICU

Popredný slovenský jazzman Peter Lipa na svojej nedávno vydannej platni použil vo všetkých piesňach texty Milana Lasicu, ktoré skladbám prepožičiavajú

smer nielen lyrický, ale aj ľahko ironický, ktorý dáva poslucháčovi predovšetkým nadhľad nad životnými situáciami. Milovníci tohoto druhu poézie a perfektnej interpretácie piesní si iste prídu pre pohladenie na dušu v divadelnom programe, ktorý sa inšpiroval práve touto platňou.

7. 11. od 19.00

ČO INDE NEBUDETE POČUŤ S MILANOM LASICOM

Javisková talk show Čo inde nebudete počuť ponúka divákovi vzácnu možnosť stretnúť sa nielen s dvoma neprehliadnuteľnými osobnosťami súčasnej českej kultúrnej scény, s herečkou Evou Holubovou a hercom, autorom, publicistom Janom Krausom. Tentoraz bude toto duo doplnené o vzácného hosťa, jedného z popredných osobností slovenskej kultúrnej scény, Milana Lasicu. Do programu môžu vstúpiť tiež sami diváci, a to prostredníctvom svojich otázok, či už napísaných alebo položených priamo z hľadiska. Každý program je originál, ktorý sa nebude nikdy opakovať. Eva Holubová a Jan Kraus a ich hosť nie sú zošňurovaní žiadnym scenárom, talk show Čo inde nebudete počuť je nenávrtným dielom okamihu.

8. 11. od 19.00

ŠTÚDIO L+S: MALÉ MANŽELSKÉ ZLOČINY

„Táto komédia je neobyčajne sofistikovaná, no pritom jednoduchá a samozrejmá. Je to odpoveď na telenovely, ktoré nás nútia k premýšľaniu, akoby novodobé dramatické sudoku,“ popisuje hru režisér Vladimír Strnisko. Hlavní hrdinovia tejto komédie Jill a Líza sú spolu už pätnásť rokov. On sa vracia z nemocnice po úraze hlavy, ktorý mu spôsobil stratu pamäti. Líza mu chce vrátiť spomienky, ale zároveň je to pre ňu príležitosť ovládnuť situáciu a usmerniť ich vzťah podľa vlastných predstáv.

VERTIGO POD KRÍDLAMI LABUTE

V pondelok 10. septembra hostovalo v Café teatri Černá labuť - teda na ČeskoSlovenskej scéne - Slovenské divadlo Vertigo z Budapešti so svetoznámu komédiou Alexandra Gelmana Lavička. Začala sa tak umelecká časť druhého ročníka projektu Visegrad - Terra Interculturalis, venovaného vzájomným národnostným menšinám v krajinách V4, po novom s prizvaním Ukrajiny. Projekt organizuje Slovensko-český klub s podporou Medzinárodného visegrádskeho fondu a v spolupráci s organizáciami národnostných menšín v jednotlivých krajinách. Minulý rok bola umelecká časť projektu venovaná literatúre, tento rok zvolili organizátori divadlo.

Uvedenie Lavičky v Café teatri Černá labuť malo ešte dodatočný náboj. Onedlho sa totiž na tejto scéne uskutoční obnovená premiéra hry Zhasnite lampióny, ktorú na motívy Lavičky naštudoval režisér Peter Serge Butko s českou herečkou Tatianou Vilhelmovou a jej slovenským kolegom Mariánom Miezgom. Divadlo Vertigo, latinský názov ktorého znamená „závrat“, priviezlo kus v réžii významného maďarského filmového a divadelného režiséra Andrása Déra s obsadením profesionálnych hercov Denisy Dérovej a Andrása Nagya. Zatiaľ čo pražská verzia je z jazykového hľadiska česko-slovenská, tá budapeštianska je čisto slovenská a bližšia originálu. Pre divákov to bola mimoriadne zaujímavá konfrontácia a výsledkom bol vari päťminútový potlesk.

Divadelná výmena v rámci projektu Visegrad - Terra Interculturalis medzi zapojenými krajinami bude, samozrejme, pokračovať. Jej súčasťou je aj recipročné predstavenie Café teatri Černá labuť v Slovenskom inštitúte v Budapešti - 1. októbra sa Zuzana Kronerová v réžii Ivana Balaďu predstaví v hre Willyho Russella Shirley Valentine.

V októbri, konkrétne 26.-28., sa uskutoční na zámku v Budmericiach aj hlavná časť odbornej zložky projektu - Medzinárodná konferencia Visegrad - Terra Interculturalis, z ktorej vziđe rovnako ako minulý rok aj zborník. Pre niektorých účastníkov i pre organizátorov to bude mimoriadny maratón, pretože 24. októbra sa v Bratislave uskutoční Generálna rada Svetového združenia Slovákov v zahraničí, 25.-26. októbra na rovnakom mieste konferencia o kultúrnom dedičstve Slovákov žijúcich v zahraničí, na ktorú tesne nadviaže konferencia v Budmericiach. Jej účastníci v sobotu 27. októbra navyše navštívia aj predstavenie Variace na chlast v podaní Divadla Bolka Polívku v rámci festivalu To najlepšie z humoru na českej scéne v Pezinku, ktorý organizuje Zuza Art Production a ktorého sú Slovenské dotyky tiež mediálnym partnerom.

(vs)

MAGICKÁ DERNISÁŽ

Vraj všetko tu už bolo. Aj výstav. A ich vernisáže, či iných podujatí, ozvlášťujúcich expozície. Dokonca aj výstav Juraja Šajmoviča už pripravil Slovensko-český klub niekoľko - v Slovenskom inštitúte v Prahe, v Dejvickom divadle, v Kultúrnom dome Metropol v Českých Budějoviach i na zámku v Moravskej Třebovej. To všetko však boli výstavy fotografií známeho pražského slovenského kameramana, oceneného Českým levom za film Golet v údolí. Tentoraz išlo v Café galérii Černá labuť o výstavu obrazov, iba druhú vôbec. Umelec jasne dokázal, že si rozumie nielen s celuloídom a vývojkou, ale aj s olejom.

Namiesto vernisáže, ktorá by sa bola uskutočnila uprostred leta, zvolili organizátori formu akejsi „dernisáže“. Tá však mala aj v ďalších atribútoch netypickú formu. Už názov to naznačoval - Posedenie pod obrazmi Juraja Šajmoviča.

Napokon sa v ten večer, 13. septembra ukázalo, čo ukrýval: popri úvode o vystavovaných dielach a autorovi predovšetkým skutočne výnimočné posedenie s Jurajom Šajmovičom a jeho životným umeleckým súputníkom, režisérom Ivanom Balaďom. Sú spolužiakmi zo strednej školy (Šajmovič fotografia, Balaďa grafika) i z FAMU v Prahe (Šajmovič kamera, Balaďa réžia). Obaja spolu debutovali filmom Smrť sa volá Engelchen, čo bol prvý československý televízny film vôbec. Nakrútili aj film Loď bláznov na motívy Čechovovho Pavilónu číslo šesť. Ide o dielo, ktoré nemohlo kvôli príchodu normalizácie a zákazu vo svojej dobe zarezonovať, pritom obaja ho považujú za svoj najlepší film a o jeho kvalitách znalci absolútne nepochybujú. Ich tretie spoločné dielo sa zrodilo vlastne omylom - Armádný film ich vyslal nakrútiť krátku snímku o hromadnej doprave v Moskve. Prišli so spodobnením inferna tamojšieho metra, ktoré pod názvom Metrum získalo cenu na Karlovarskom festivale. Armádný film však musel vyslať novú dvojicu, aby získal to, čo pôvodne chcel. Nielen o tom sa autor tohto článku v úlohe moderátora s oboma rozprával. Napokon Ivan Balaďa je v priestore Café galérie a Café teatri Černá labuť doma, veď tam v jeho réžii už niekoľko rokov hrá Zuzana Kronerová Shirley Valentine. Juraj Šajmovič je zasa aktívnym členom Slovensko-českého klubu i redakčnej rady Slovenských dotykov. O hudobný sprievod sa postarala vynikajúca dvojica - klavírna virtuózka, študentka Petra Toperczera, Suzanna Hlinka a violončelista Christoph Blickling, obaja Austrálčania, avšak českého, respektíve nemeckého pôvodu.

Podujatie bolo ďalším dielom cyklu „Slovenské výstavy pre Prahu 1“, bezprostredne nadviazalo na monumentálnu expozíciu diel Vladimíra Havrilla v Mánese. Výstavy podporila Mestská časť Praha 1 a Ministerstvo kultúry ČR.

Vladimír Skalský

INFO

● po. 1. 10. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
TV PONDELOK Z BRATISLAVY
Ondrej Laciak:
PODOBIZEN PRVEJ LÁSKY
Televízna inscenácia o životných osudoch slovenského dramatika Jána Chalupku
Hrajú: S. Turbová, E. Romančík, A. Mrvečka
Réžia: Jozef Pálka
Pri príležitosti 60. narodenín Sylvie Turbovej. Projekcia za osobnej účasti herečky

● ut. 2. 10. - ut. 9. 10. o 20.00
Divadlo Ponec, Husitská 24a/899, Praha 3
FESTIVAL SÚČASNÉHO SLOVENSKÉHO TANCA V PRAHE
HYBAJ HO!

- 2., 3. 10. - Jaro Viňarský / paisyn - premiéra
- 5. 10. - Štúdio Tanca / Blízkosť vzdialených - predpremiéra
- Film / Tak dávno som ti nenapísala...
- 6. 10. - Petra Fornayová / Hlbinné porušenie epidermy
- Artyci / Sui Generis - česká premiéra
- 7. 10. - Les SlovaKs dance collective / Opening Night - česká premiéra
- Film / Dark Room
- Koncet / Skupina Schody
- 8. 10. - Milan Tomášik / Within
- Debris company / Dolcissime sirene
- Film / Within
- 9. 10. - E. Klimáková, K. Mojišiová / Beta Vank - premiéra
- Yuri Korec / new bit - new beat
- Film / The Day

● st. 3. 10. o 19.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
Slovenský jazzový klub
DAVID KOLLÁR BAND

Jazzrockový koncert tria hudobníkov z východného Slovenska

● št. 4. 10. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
HUMOR HO!
Spevom a veselým rozpráváním oslávime 70. narodeniny nestora slovenského humoru Tomáša Janovica
Účinkujú: jubilant, K. Földvári, J. Štrasser, J. Nvota, K. Žižka, K. Mikulčík

● št. 4. 10. o 21.00
Blues sklep, Liliová 10, Praha 1
ZVA 12-28 BAND
Koncert slovenskej kapely, spojený s krstom nového CD „Za fúzy ma potahaj“

● po. 8. 10. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRÁVAJME SI ROZPRÁVKU
Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávke krajiny

● ut. 9. 10. o 19.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
NETRADIČNÉ DIALOGY
Koncert vážnej hudby krajín V4

● št. 11. 10. o 17.00
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÉ GALÉRIE V PRAHE
Oravská galéria v Dolnom Kubíne - MILAN PAŠTEKA: Medzičas - unikajúca skutočnosť
Výstava potrvá do 12. 11.

● št. 18. 10. o 10.00
Pamätník národného písemníctví, Strahovské nadv. 1/132, Praha 1
pi. 19. 10. o 18.00

Dům národnostních menšin, Vocolova 3, Praha 2
VIDEL SOM TANCOVAŤ JITTERBOOGIE
Poetické pásmo venované nedožitým 80. narodeninám Miroslava Válka
Autorsky pripravila: Dana Podracká
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

● do št. 18. 10.
Klub Mlejn, Kovářova 1615/4, Praha 13
VÝSTAVA OBRAZOV - JANA KONEČNÁ a JURAJ HOLMAN
v rámci projektu Dotyk - Dni slovenskej kultúry v Mlejne

● št. 18. 10. - ne. 21. 10.
Maďarské kulturné centrum, Rytířská 25-27, Praha 1
FILMOVÝ FESTIVAL KRAJÍN V4
Slovensko zastupujú:
Martin Šulík: MARTIN SLIVKA - MUŽ, KTORÝ SADIL STROMY
Vladimír Štríc: MEDNYÁNSZKY
Prezentácia študentských filmov VŠMU Bratislava

● po. 22. 10. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
SHIRLEY VALENTINE (monodráma)
Zuzana Kronerová

● po. 22. 10. o 16.00
Hotel Pyramida, Bělohorská 125, Praha 6
STRETNUTIE V PYRAMIDE
s hosťami Karola Benického, Jana Vodňanského a Eduarda Hrubeša.
Výstava obrazov a fotografií, krstý kníh a iné kultúrne lahôdky

● ut. 23. 10. o 19.00
Míčovna Pražského hradu, Praha 1

M. R. ŠTEFÁNIK POETICKÝ
Dramatické pásmo k výročiu vzniku Československa v rámci cyklu česko-slovenské večery na Pražskom hrade

● st. 24. 10. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Od ľudovej slovesnosti po súčasnú modernu
Cyklický literárny program pre stredoškolskú mládež spojený s prednáškou, ukážkami z diel a besedou

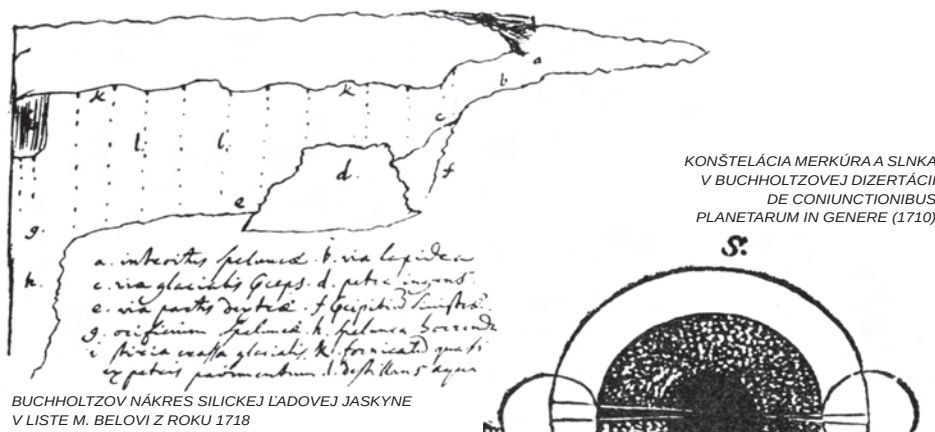
● pi. 26. 10. - ne. 28. 10.
Kaštieľ Budmerice
Visegrad Terra Interculturalis
Konferencia zameraná na vzájomné národnostné menšiny vo visegrádskom priestore

● po. 29. 10. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
XVIII. PROJEKCIA CYKLU SLOVENSKÁ LITERÁRNA KLASIKA NA FILMOVOM PLÁTNE
Ján Kalinčík: ZEMIANSKA ČEŠŤ
Hrajú: A. Bagar, H. Meličková, A. Kramár, O. Jariabek, K. L. Zachar, K. Machata, J. Kroner
Réžia: Vladimír Bahna

● ut. 30. 10. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ILJA ČIČVÁK - autorské čítanie
Stretnutie a diskusia s popredným slovenským spisovateľom žijúcim v Kanade

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo spoluusporadúva Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov)

V 17. a 18. storočí, v období osvietenstva, začal sa aj u nás prejavovať záujem o štúdium prírody. V tomto smere pracovali na Slovensku viacerí vzdelanci. Medzi nich patrila aj Georg Buchholtz mladší. Bol synom evanjelického kňaza a učiteľa, sabinovského rodáka Georga Buchholtza staršieho, ktorý sa takisto zaoberal prírodnými vedami a študoval najmä prírodné pomery Vysokých Tatier. Jeho opis Belanských Tatier vydal až roku 1899 Samuel Weber v Levoči. Georg Buchholtz sa narodil 3. novembra 1688 v Kežmarku. Už ako mladík chodil s otcom po tatranských dolinách a hrebeňoch. Po skončení stredoškolských štúdií v Kežmarku a v Rožňave študoval od roku 1708 na univerzitách v Gdańsku, Griefswalde a v Lipsku teológiu a medicínu. Po štúdiách absolvoval cestu po Nemecku a roku 1714 sa vrátil do vlasti. Po návrate pôsobil ako rektor na latinskej škole v Paludzi pri Liptovskom Mikuláši. Udržoval veľmi úzke styky s Matejom Belom a od roku 1718 pracoval pre jeho vlastivedný projekt.



BUCHHOLTZOV NÁKRES SILICEJ LADOVEJ JASKYNE V LISTE M. BELOVI Z ROKU 1718

Študoval slovenskú prírodu

Georg Buchholtz sa z viacerých strán zaoberal štúdiom Liptova. Zaujímal sa o zámky (Liptovský Hrádok, Likava) i o minerálne vody (Liptovský Ján, Boca, Lúčky) a o iné, zväčša prírodné zaujímavosti. Navštevoval a študoval aj susedné oblasti, Oravu a Spiš, ba i Gemer. Roku 1718 napísal do svojho denníka, že videl koncom apríla letieť ponad Lazište akéhosi draka. To bolo vlastne preňho podnetom na prieskum jaskýň v Demänovskej a potom i v Jánskej doline. Je však celkom pravdepodobné, že Demänovské jaskyne navštevoval už od roku 1714. Už roku 1718 tiež cestoval do Gemera, kde navštívil Silickú ľadnicu. Zachoval sa aj list, v ktorom písal o tejto jaskyni Matejovi Belovi a v ktorom ju i nakreslil. Zaoberal sa v ňom najmä vznikom ľadu v jaskyni.

Pre pripravovaný opis Liptova poslal Georg Buchholtz roku 1719 Belovi poznámky o Demänovskej ľadovej jaskyni. Zaoberal sa tu aj problematikou jaskynného ľadu. Zaujali ho však aj kosti jaskynných medvedov, ktoré nachádzal v demänovských jaskyniach a ktoré považoval za kosti drakov. Buchholtz jaskyňu i zmeral a Belovi poslal aj jej mapu. Túto mapu potom vyryl do medi vynikajúci slovenský kartograf a technický polyhistor Samuel Mikovín. Roku 1723 vyšlo Belovo dielo „Prodromus“. Okrem opisu Liptova, ktorý Bel vypracoval podľa Buchholtzových podkladov, tu vyšla tlačou i spomínaná mapa v mierke 1:358 pod názvom „Antra Deminfalvensia admiranda in comitatu Liptoviensi“ (Podivuhodná Demänovská jaskyňa v Liptovskej stolici). Bola to prvá mapa jaskýň na Slovensku.

Roku 1720 sa spojil Georg Buchholtz s rektorom evanjelického lýcea v Kežmarku Jurajom Bohušom.

Študoval u neho „dračie“ kosti, ktoré našiel Bohuš v jaskyniach na Spiši. V tom istom roku navštívil Buchholtz i jaskyne v Jánskej doline, kam ho pozval tamjší magnát Martin Szentiványi. Od apríla 1723 pôsobil ako rektor evanjelického lýcea v rodnom Kežmarku. Túto funkciu zastával až do svojej smrti. Umrel v Kežmarku 3. augusta 1737.

Roku 1725 podnikol Georg Buchholtz cestu do Gemera. Vtedy, spolu s gemerským podžupanom Pavlom Lányim, preskúmal, opísal a nakreslil jaskyňu pri Aggteleku. Keď potom v tom istom roku na jeseň písal Matejovi Belovi, opísal mu podrobne aj svoju cestu a priložil i svoj náčrt jaskyne. Tieto materiály, podobne ako Buchholtzove materiály o spišských jaskyniach i väčšina jeho písomností o jaskyniach v Liptove, nie sú dnes známe.

Georg Buchholtz prejavoval aj nevšedný záujem o Tatry. Už počas svojho pôsobenia v Paludzi navštevoval toto pohorie. Roku 1717 vypracoval prvý dnes známu panorámu Tatier, ktorej dal názov „Prospect eines Theils der Karpathischen Gebirge von der Seite von Lomnitz ohweit Käyssmarct“ (Nákres časti Tatier zo strany Lomnického štítu neďaleko Kežmarku). Vypracoval ju z okolia Veľkej Lomnice. Buchholtz tu pomenoval nemeckými a latinskými názvami 28 vrchov. Roku 1719 vypracoval ešte jednu panorámu a miestopis Tatier s názvom „Delineatio et nomenclatura montium Carpathicorum qualiter sese Lomnitae conspiciendi sisunt“ (Nákres a miestopis Tatier okolia Lomnice).

Roku 1724, keď už pôsobil v Kežmarku, sprevádzal Georg Buchholtz po Liptove a Spiši nemeckého lekára, prírodovedca a polyhistora z Wolfenbüttelu Franza Ernsta Brückmanna. Spolu navštívili aj Demänovské jaskyne, kde F. E. Brückmann opísal i kvaple a „dračie“ kosti. Brückmann ako prvý pokladal tieto kosti za zvyšky jaskynného medveda. Buchholtz sprevádzal Brückmanna aj po Belanských Tatrách a Kežmarskej doline vo Vysokých Tatrách.

Koncom júla 1724 uskutočnil Buchholtz viacdennú vychádzku do Tatier. Išlo s ním niekoľko študentov a mešťanov z Kežmarku. Cestovali na koňoch a dvaja študenti, idúc popredu, budovali provizórne koliby na prenocovanie. Druhú podobnú vychádzku uskutočnil začiatkom júla 1726. Pri oboch týchto cestách navštívil aj oblasť Kežmarskej doliny.

Významný prínos pre prírodovedecké poznanie Tatier a stredného Slovenska mal i jeho mladší brat Jakub Buchholtz, ktorý podnietil Františka Lotrinského k tomu, že roku 1751 vyslal do Tatier a ich širšieho okolia cisársku komisiu, ktorá mala hľadať náleziská drahých kovov a kameňov. Jakub Buchholtz aj sám robil prírodovedecké výskumy. Vypracoval opis svojej cesty po Slovensku, ktorý vyšiel roku 1787 a roku 1783 publikoval Karol Gottlieb Windisch jeho opis Tatier vo svojom časopise Ungarisches Magazin.

Význam práce všetkých troch Buchholtzovcov, ale najmä Georga Buchholtza mladšieho bol pre prírodovedecké poznanie Tatier, Spiša i Liptova veľmi veľký. Význam ich prínosu nezmenšuje ani to, že prírodovedecké výskumy robili v tom čase v Tatrách aj iní. Ľubomír V. Prikrýl



MIKOVÍNIHO RYTINA BUCHHOLTZOVHO NÁČRTU DEMÄNOVSKEJ JASKYNE PUBLIKOVANÁ V BELOVOM PRODROME

Ked' Maďarov posielali za Moravu i Dunaj

Najprv ich viezli na korbe vojenského auta, potom v dobytčiaci. Vraj idú na práce do Čiech, ale cestovať musela celá rodina Gogolovcov z Iže pri Komárne - obaja bratia, chorý otec i matka. Po niekoľkých dňoch vlak zastal na stanici v Čáslavi. Bol koniec novembra 1946, deportácie Maďarov z južného Slovenska do českých krajov naberali na obrátkach.

„Bola strašná zima, taká, že Dunaj zamrzol,“ spomína 80-ročný József Gogola. Jeho rodinu si vybral majiteľ statku pri Čáslavi. Dostali jednu miestnosť a kuchyňu. Prechodne pracovali len za jedlo a strechu, neskôr poberali obaja bratia už aj nejakú mzdu. Domov do Iže sa mohli vrátiť až v roku 1949. „V našom dome síce nejaký čas bývali Slováci, ktorí sa sem prisťahovali z Maďarska, ale keď sme sa vrátili, bol už dom prázdny,“ dodáva Gogola. Jeho svedectvo spolu s výpoveďami stovák ďalších deportovaných zhromaždil Miklós Krivánsky, predseda občianskeho združenia, ktoré sa usiluje o ich odškodnenie.

„Štvrtmilionú maďarskú menšinu na Slovensku mal po vojne stihnúť rovnaký osud ako Nemcov v Čechách, plán vyhnáť ich do Maďarska však nevyšiel,“ pripomína historik Štefan Šutaj zo Slovenskej akadémie vied. Postupimská konferencia schválila len odsun Nemcov, Benešove dekréty však znamenali aj pre Maďarov stratu občianstva, možnosť zhabať im majetok a pracovnú povinnosť. Potom prišla československá vláda s novým plánom. Časť Maďarov chcela vymeniť za Slovákov žijúcich v Maďarsku, časť presťahovať do Čiech a zvyšok poslovenčiť. Podľa zistení českého historika Karla Kaplana mali prvé deportácie Maďarov do českých krajov prinútiť Budapešť, aby začala rokovať o ich výmene za maďarských Slovákov. Vyvolali však opačnú reakciu - ostré protesty.

Výmena obyvateľstva z Dolnej zeme a Žitného ostrova sa začala až v apríli 1947. Slováci z Maďarska sa sťahovali v znamení hesla „Vlast' volá!“, o to väčšie bolo potom ich sklamanie. „Cesta z Poľných, Barýnčoku alebo Mezóberény na Slovensko trvala tri dni, viezli sme sa v dobytčích vagónoch spolu s domácimi zvieratami,“ spomína Peter Borguľa z Bratislavy. Ako cieľovú stanicu im určili Senec, vystupovali však v Kollárove, čiže Gúte. Borguľov otec protestoval, bolo to však málo platné. „Vybrali nám majetok, ktorý sa nedal ani porovnať s tým, čo sme zanechali v Maďarsku.“ Mysleli si, že sa vrátia medzi Slovákov, zrazu však boli obklopení samými Maďarmi.

Do decembra 1948, keď sa výmena obyvateľstva skončila, presídlili zo Slovenska vyše 76-tisíc

Maďarov, z Maďarska sem však prišlo len 60-tisíc Slovákov, hoci bola dohodnutá parita. Ďalší dolnozemeckí Slováci si to rozmysleli. Ale už v júli toho istého roku sa Maďarom žijúcim v Československu vrátili základné občianske práva.

Po sťažnostiach maďarských komunistov na zjazd Kominterny a na zásah Kremľa sa totiž pražská komunistická vláda vzdala svojej protimaďarskej politiky.

(jc)



**Slovenský literárny klub v ČR
vypisuje pod záštitou veľvyslanca SR v ČR, J. E. Ladislava Balleka
a s podporou Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy ČR**

Súťaž je verejná a anonymná, určená mladým autorom žijúcim v ČR (na občianstve či druhu pobytu nezáleží) v oblasti prozaickej tvorby v slovenčine alebo so slovenskou tematikou. Žáner je ľubovoľný - poviedka, esej, fejtón a podobne.

Súťaž sa vypisuje v troch kategóriách:

- A. žiaci základných škôl
- B. študenti stredných škôl
- C. študenti vysokých škôl vrátane doktorandov a ostatní mladí autori do 26 rokov

V kategórii A je predpísaný rozsah do 4 normostránok, v kategórii B do 8 normostránok, v kategórii C do 12 normostránok
(1 normostránka má 30 riadkov, 60 znakov v každom riadku).

Každý súťažiaci smie poslať jednu, dosiaľ nepublikovanú prácu, a to v troch identických exemplároch. Na príspevku musí byť označená kategória, nie však meno autora. Súťažiaci k zásielke pripojí zalepenú obálku, v ktorej vyplní údaje o autorovi (názov príspevku, meno a priezvisko, adresu, dátum narodenia a kontaktné telefónne číslo).

Práce zašlite na adresu:
Slovenský literárny klub v ČR,

**Sálmovská 11,
120 00 Praha 2,
a označte Literárna súťaž Jána Kollára.**

Uzávierka je 28. októbra 2007, rozhoduje dátum na poštovej pečiatke.

Výsledky budú do konca roku vyhlásené na slávnostnom večere v Nostickom paláci v Prahe, v sídle Ministerstva kultúry ČR, za účasti popredných osobností kultúrneho života.

V každej kategórii bude udelená prvá, druhá a tretia cena. Všetci ocenení autori budú na vyhlásenie pozvaní s uhradením cestovných výdavkov, získajú Cenu Jána Kollára a ďalšie hodnotné vecné ceny od organizátora, partnerov a sponzorov. Všetky ocenené práce budú publikované v literárnom štvrťročníku, česko-slovenskej revue Zrkadlenie-Zrcadlení a honorované v kategórii A sumami 1500, 1000 a 500 Kč, v kategórii B 2000, 1500 a 1000 Kč a v kategórii C 3000, 2000 a 1000 Kč. Porota, zložená z popredných spisovateľov a odborníkov, môže udeliť aj zvláštnu prémiiu.

Bližšie informácie na <http://sutaz.czsk.net>

Partneri:

**Literárne informačné centrum Bratislava,
Slovenská národná knižnica Martin,
Slovensko-český klub Praha,
Spoločnosť Jána Kollára Praha,
Hotel Paulíny Praha, Art Benický Praha**



SNIMKY: ARCHIV

Uprostred septembra sa z Hrebienka do Starého Smokovca vydala na poslednú jazdu pozemná lanovka. Tatranské lanové dráhy sa po 37 rokoch prevádzky lanovky rozhodli vymeniť staré vozne za nové.

Rozlúčka s lanovkou sa začala už v nedeľu 16. 9. ráno, keď z Popradu do Starého Smokovca odišla historická električka „Kométa“. Počas celého dopoludnia bol pre návštevníkov Starého Smokovca pripravený kultúrny program, ktorého súčasťou bola vernisáž o histórii kabínkovej lanovky. Na poslednú cestu sa vybrala lanovka o 14. hodine z Hrebienka.

Hneď v pondelok pracovníci Tatranských lanových dráh odstránili vozne kabínkovej lanovky z koľajníc. Do konca týždňa boli vozne zošrotované, keďže o ne neprejavili záujem kluby železničných veteránov ani železničné múzeum, pretože „lanovka je mladá“, uviedla manažérka TLD Danka Velecká.

Pozemná lanovka, ktorá je jediná svojho druhu na Slovensku, premáva v súčasnej podobe od 12. februára 1970. Údolná stanica sa nachádza v nadmorskej výške 1025 metrov, vrcholová stanica vo výške 1272 metrov. Dĺžka trate je 2 190 metrov. Jednou jazdou sa vyvezie 128 ľudí. Kapacita lanovky je 900 osôb za hodinu, čas jazdy je sedem minút. Súčasnú kabínu lanovky vyrobila talianska firma Ceretti & Tanfani z Milána. Menej skúsení cestujúci počas jazdy stále riešia dilemu, ktorou stranou sa vozne vyhnú a či sa náhodou nezrazia.

Počas tohtoročnej letnej sezóny, od mája do augusta, prepravila lanovka približne 300 000 cestujúcich. Za 37 rokov prevádzky to bolo 34,72 miliónov cestujúcich. Za toto obdobie lanovka najazdila 722 566 km. K jedinej vážnejšej udalosti v 37-ročnej histórii súčasnej lanovky došlo v marci 1980, keď sa pri vybočovaní poškodilo

podvozok vozňa. Kabína bola vtedy našťastie prázdna. Okrem výmeny vozňov a pohonu lanovky, Tatranské lanové dráhy zrekonštruujú aj západnú stranu údolnej stanice, kde sa nachádza nástupište a pokladnica. Celý objekt plánuje TLD zrekonštruovať na budúci rok.

Nová lanovka začne premávať v decembri, keď uplynie presne 100 rokov od otvorenia prvej pozemnej lanovky zo Starého Smokovca na Hrebienok. Prví cestujúci sa zo Starého Smokovca na Hrebienok vyviezli lanovkou 21. decembra 1908. Zaujímavosťou lanovky je, že uprostred jednokolajovej trate sa vagóny míňajú na Abtovej výhybni. Najstaršie otvorené vozne s drevenými lavicami prepravili 45 cestujúcich a dosahovali rýchlosť 2,5 metra za sekundu. Pôvodný pohonný motor trikrát vymieňali, vždy za výkonnejší. V roku 1967 sa začala komplexná rekonštrukcia pozemnej lanovky pred nadchádzajúcimi Majstrovstvami sveta v klasických lyžiarskych disciplínach v roku 1970. Lanovka vtedy dostala novú trať, vozne, pohon a staničné budovy nadobudli súčasnú podobu. V posledných rokoch sa na lanovke vykonávali už len menšie opravy a rekonštrukcie staničných budov.

(si)

FEJTÓN

Rysiatko pre prítulku

Mám rád svoju prítulku.

Je pekná.

To mi stačí.

Nevie síce variť, ale to mi nevaďí.

Je to intelektuálka.

S intelektuálkou je sranda – niekedy.

Je to moja múdrejšia polovička.

Má IQ o päť bodov vyššie ako ja.

Takže mi nevaďí, že nevarí.

Má rada filozofické spisy.

Znáša operu.

Neznáša Vlastu Třešňáka a typičes české brassmuzik.

Je to pod jej úroveň.

Vie šoférovať auto.

Je to pančelka.

Učí deti, ktorým hovorí moji čmeliakovia.

Premýšľam, čím by som jej urobil radosť.

Musí to byť niečo originálneho.

Má rada mačky.

Ja nie.

Obzvlášť potom, čo sa mi kocúr vysral do modelov.

Vtedy sme boli v spore.

Dokážete si predstaviť, ako taký mačací výkal v modeloch smrdí.

Preto som sa rozhodol, že jej zaobstarám niečo lepšie, než je kocúr.

Rysiatko.

Rysiatko je uberkatze.

Nie je také hlúpe ako mačka a dá sa cvičiť.

Možno, že zožerie toho blbého kocúra.

Rys je niečo ako vlk.

Išiel som do zverimexu.

Máte rysiatko?

Ale áno, biele, červené, dvojfarebné...

Ty brádo, dvojfarebného rysa som ešte nevidel.

Až to donesiem prítulku, budem king.

Ale fuj, veď to sú krysy!

A čo ste čakali, pane!

Ja chcem rysa!

Rysov nevedieme.

Nevaďí.

V ZOO budú mať určite pochopenie.

Nemali...

Rysa mi nepredali...

Ešte mi vynadali...

Nezostáva, než rysa chytiť.

Čo je zložitý.

Alebo vypestovať.

Ukradol som prítulku kocúra.

Chytil som veveričku.

Na oriešky.

Viete, aké sú mestské veveričky drzé...

Au, pohrýzla ma.

Budem si musieť nechať pichnúť injekciu.

To zasa budem jačať!

Najprv však musím skrížiť kocúra s veveričkou.

Dopadlo to – na figu.

Veverička pohrýzla kocúra.

Ktorý zdochol.

Prítulka prišla na to, čo som jej vyviedol s kocúrom.

A pekne ma zmlátila.

Au au, bolelo to viac, ako tá injekcia.

Navyše mi vynadala do starých volov.

A na tri týždne mi zatrhla posteľ.

To, že som jej chcel vypestovať rysa ju vôbec, ale vôbec nezaujímalo.

Nabudúce radšej nekúpim nič.

Alfréd Rudys

Tradičná recepcia k štátnemu sviatku Slovenskej republiky, ktorú usporadúva Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Českej republike, mala tentoraz naozaj historicky významnú predohru. Hoci bol ten 4. september trochu upršaný, presvetľovala ho roky pripravovaná a očakávaná udalosť. Slávnostným poklepaním na základný kameň, keď sa kladiviek za účasti veľvyslanca Ladislava Balleka ujali ministri zahraničných vecí ČR a SR Karel Schwarzenberg a Ján Kubiš, sa začala rekonštrukcia nového sídla ambasády. Ako so svojím nezameniteľným šarmom zdôraznil minister Karel Schwarzenberg, „na jednom mieste tak budú sústredené diplomatické zastúpenia najdôležitejších krajín – USA, Ruska, Číny aj Slovenska“.

Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Prahe od roku 1993 sídli v objekte Pod Hradbami 1, známom po bývalom nájomníkovi aj ako Čepičkova vila. Budova je prenajatá od Diplomatiekeho servisu. V budove sú umiestnené všetky oddelenia ZÚ vrátane zástupcov Ministerstva hospodárstva SR, Ministerstva obrany SR a Ministerstva vnútra SR. Vzhľadom na deklarovanú i skutočnú nadštandardnosť slovensko-českých vzťahov a s tým súvisiaci objem činnosti je budova veľvyslanectva predovšetkým pritešná. Úplne šťastné nie je ani dispozičné riešenie a dôležité je aj bezpečnostné hľadisko – ide predovšetkým o konzulárne oddelenie, na ktoré sú kladené nové nároky v súvislosti so vstupom Slovenska do schengenského priestoru. Podľa pracovníkov zastupiteľského úradu je problematický aj stavebno-technický stav budovy. To všetko je nevyhovujúce pre optimálny chod

Slovenská ambasáda bude v Bubenči

VLADIMÍR SKALSKÝ



zastupiteľského úradu takpovediac najbližšej krajiny. Prirátat' treba, že v prenájme je aj Slovenský inštitút na Jilskej ulici 11.

Už v decembri 2003 preto slovenské ministerstvo zahraničných vecí pristúpilo k zakúpeniu nehnuteľnosti v pražskej štvrti Bubenec (Praha 6)

s adresou, ktorú budú mnohí čoskoro dobre poznať - ul. na Zátorce č. 2. Bude to totiž nové stále sídlo Zastupiteľského úradu SR v Prahe, kde budú koncentrované všetky doterajšie činnosti.

Zakúpený bol pozemok s veľkosťou 3 632 m² a stavba s celkovou plochou podlaží približne





1 400 m². Objekt sa nachádza vo štvrti, v ktorej sídli väčšina diplomatických misií a rezidií v Prahe, situovaný je priamo oproti rezidencii veľvyslanca USA. Dom bol postavený v roku 1928 ako rodinná vila a v päťdesiatych rokoch slúžil na bývanie vládných úradníkov, neskôr na charitatívnu činnosť rádu Misionárov lásky matky Terezy. Od roku 2002 bol objekt bez užívania. V apríli 2004 Vláda SR schválila návrh na rekonštrukciu a dostavbu objektu. Nasledovala samozrejme predprojektová a projektová príprava stavby. Autorom architektonického návrhu stavby je Ing. arch. Vojtech Novotný a spracovateľom projektovej dokumentácie ZINPRO a.s. Michalovce. Po vydaní územného rozhodnutia a stavebného povolenia, MZV SR realizovalo v zmysle zákona o verejnom obstarávaní užšiu súťaž na výber zhotoviteľa stavby. Zhotoviteľom stavby sa na jeho základe stala slovenská firma Stavomontáže Žilina a.s.

Jej víťazná cenová ponuka je vo výške 108 023 985 Sk bez DPH. Lehota výstavby je stanovená na 14 mesiacov od odovzdania a prevzatia staveniska, teda od 8. augusta 2007. Predpokladaný termín sťahovania zastupiteľského úradu do nových priestorov je preto koncom roku 2008, prípadne začiatkom roku 2009 – po ukončení stavby a vybavení budovy interiérovým zariadením.

Predmetom stavby je rekonštrukcia existujúcej budovy, v ktorej budú umiestnené všetky oddelenia ZÚ okrem konzulárneho oddelenia, vrátane Slovenského inštitútu, zástupcov Ministerstva hospodárstva, Ministerstva obrany a Ministerstva vnútra SR. Časť priestorov bude slúžiť na

reprezentačné a výstavné účely.

V prístavbe objektu, ktorá bude s hlavným objektom spojená prepojovacím krčkom, bude umiestnené konzulárne oddelenie, ktoré bude spĺňať bezpečnostné požiadavky Schengenu a tri byty pre zamestnancov zastupiteľského úradu.

„Realizáciou predmetnej investičnej akcie získa Slovenská republika diplomatické zastúpenie zodpovedajúce priestorovým, bezpečnostným a technickým požiadavkám a prinesie pre Ministerstvo zahraničných vecí SR a teda aj pre štátny rozpočet nemalú úsporu finančných prostriedkov za prenájom budovy zastupiteľského

úradu, Slovenského inštitútu a za byty pre zamestnancov,“ zdôraznila Eva Bezáková, ktorá na veľvyslanectve zodpovedá za stavebný dozor nad celou prestavbou a rekonštrukciou a poskytla nám veľkú väčšinu podrobných informácií.

To je určite veľmi dôležitý faktor. Nemenej podstatné je, že Slovensko bude mať v Prahe naozaj dôstojné zastúpenie. Nebudeme už musieť znovu opakovať ponosy na reprezentácie našich krajín, ktoré pri rozdelení Česko-Slovenska nepamätali na tento problém a nevymenili si v Prahe a Bratislave dostatočne reprezentatívne budovy z federálneho vlastníctva.



Málokterý pôvabný kút Česka sa môže pochváliť takou slávnou minulosťou a pamiatkovým dedičstvom storočnej histórie ako lesnatý cíp Českomoravskej vrchoviny medzi Pelhřimovom a Humpolcom. Sotva by niekto očakával, že tadiaľto prúdili pamätihodné historické udalosti, ktoré zanechali stopy v doposiaľ žijúcich generáciách a umeleckých dielach, ktoré šľachtia našu kultúrne prebudenú súčasnosť. Myslím tým predovšetkým na premonštrátsky areál v Želive s Trčkovým hradom, goticko-barokovým dvojkostolom, rehoľnými objektmi konventu a opátstva, jedného z najstarších sídel v strednej Európe, ktorý dnes vedú slovenskí mníši.

Dedičstvo bielych mníchov

Nazrime len letmo do pohnutých dejín Želivu, ktorý založili predchodcovia premonštrátskeho rádu sv. Norberta z Francúzska z chválihodnej priazne najstarších Přemyslovcov na čele s kniežatom Soběslavom a jeho manželkou už v roku 1139, päť rokov po starobyľom pražskom Strahove. Dejinné udalosti tohto kláštora nad riekou Želivkou, v Európe známeho pod latinským biblickým názvom Siloe, sprevádzali ako očitý svedok významné historické udalosti v našich krajinách a podieľali sa na ich rozkvetu i pádoch.

Z umelecky a kultúrne pozoruhodných počínov treba zaznamenať výstavbu gotického kláštora a kostola, v ktorom za husitských vojen pôsobil radikálny kazateľ a neskorší vodca pražskej chudoby Jan Želivský. Štýlovú prestavbu originálneho dvojkostola uskutočnil slávny taliansky architekt Ján Blažej Santini, ktorý v českých krajinách zanechal dedičstvo originálnej invencie v spojení dvoch historicky odlišných slohov.

Počas storočí pôsobilo v premonštrátskom kláštore viac vynikajúcich vedcov a umelcov. V barokovom období medzi nich patrili napríklad Josef Leopold Dukát, ktorý v chrámovej hudbe objavil zárodok operného žánru. Dukát ako skladateľ dosiahol veľký rozlet a svoj talent uplatnil nielen v Želive, ale aj v Paríži. Do sveta prenikol pod umeleckým menom „Cervetti“. Hudobná tvorba bola znakom činnosti želivských premonštrátov. Ohlas tejto umeleckej minulosti sa prenáša do dnešných dní. Želivské hudobné archívy neustále prekvapujú novými objavmi. Nedávno odkryté hudobné diela sa v minulých dňoch stali súčasťou programu Svätováclavských slávností v Prahe, Želive a na hrade Český Šternberk v prednese popredných umelcov.

O umelecké a kultúrne dedičstvo želivských premonštrátov sa dnes stará kolektív mladých a pracovne zapálených slovenských rehoľníkov s ďalšími obnoviteľmi zdedených duchovných tradícií. Do ich čela bol pred ôsmimi rokmi zvolený čínorodý slovenský opát Bronislav Ignác Kramár potom, čo prešiel niekoľkými

významnými českými farnosťami. Spolu so slovenským priorom želivskej premonštrátskej kanónie a ďalšími rehoľníkmi sa títo duchovní otcovia usilujú o obnovu a povznesenie miest, ktoré hrdo nesú pečať slávnej minulosti.

Kultúrnu snahu želivských premonštrátov si všimla domáca i zahraničná verejnosť. V účinnej spolupráci s európskymi odborníkmi a praktikmi sa podarilo získať vplyvné kruhy Európskej únie pre perspektívnu myšlienku usporiadať

v Želive semináre a koncerty o vývoji a interpretácii náročnej duchovnej hudby a spevu. Akcie sa chopila Spoločnosť pre duchovnú hudbu, ktorá v historickom premonštrátskom konvente Convivium pripravila medzinárodnú letnú školu duchovnej hudby a spevu. V spolupráci so zahraničnými odbornými kruhmi sa do Želivu podarilo získať kvalifikovaných pedagógov a praktikov z Anglicka, Francúzska, Nemecka, Poľska a Česka. Stotridsať zaujatých profesionálnych i laicky pokročilých účastníkov zo siedmich krajín prežilo vzácné poznávacie a tvorivé chvíle.

O priebehu, obsahu a zámeroch želivského hudobného stretnutia sme hovorili s riaditeľom tejto úspešnej medzinárodnej akcie Pavlom Svobodom: „Na to, aby sme sa v Želive stretli, nás inšpirovali poznatky a skúsenosti zo seminárov a koncertných produkcií u nás i v zahraničí. Uvedomovali sme si, že na dokonalý zážitok zo starej hudby treba umelcom i náročným poslucháčom pripraviť autentické prostredie, aby sa správne orientovali v hudbe, ktorá znela už pred storočiami a v priebehu vekov vymizla z našich chrámov a koncertných siení. Miesto nám ponúkol premonštrátsky konvent v Želive s úžasným a akusticky dokonalým Santiniho kostolom. Názov akcie Convivium (Súžitie) bol zvolený ako charakteristika miesta s ľuďmi, ktorí sa dlhé roky touto tvorbou z historického i praktického hľadiska zaoberajú a správne jej rozumejú. Národnosť ani viera neboli podmienkou aktívnej účasti. Na Conviviu sa zúčastnili tiež neveriaci. Išlo len o to, aby ctili a venovali sa starej krásnej hudbe profesionálne alebo amatérske na vysokej úrovni. Účastníkmi boli ľudia z rôznych odborov a vyznaní. Najpočetnejší boli Česi, Slováci, Poliaci, Ukrajinci a Rusi. Mladí, skúsení lektori prišli z Anglicka, Francúzska, Nemecka a Poľska. V spolupráci s renomovanými českými odborníkmi, napospol školenými v zahraničí, vytvorili ideálny kolektív. Convivium na rozdiel od seminárov zblížovalo hlavne to, že prostredie premonštrátskeho opátstva im pripravilo takmer materskú starostlivosť v rodinnom kruhu. Panovala tam otvorenosť a dôvera medzi účastníkmi, ktorá zaznamenala úprimný ohlas. Nesporne povedie k tomu, že Spoločnosť pre duchovnú hudbu môže začať s prípravami na ďalší ročník Convivia v Želive. Podľa predbežných úvah sa má venovať otázkam súčasnej hudby, problematike jej interpretácie, novým smerom duchovnej tvorby a jej začleneniu do liturgickej sféry.

Jiří Vítula



SNÍMKY: ARCHIV

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Tentoraz je v tajničke dokončenie epigramu českého „profesionálneho schizofrenika“: „Hlupáka...“ Riešenie pošlite do konca októbra na adresu: SLOVENSKÉ DOTYKY, Salmovská 11, 120 00 Praha 2, alebo e-mailom na adresu dotyky@czsk.net. Traja vylosovaní riešitelia dostanú od redakcie jednu z nových kníh z produkcie Slovensko-českého klubu.

Tajnička v augustovom čísle ukrývala dokončenie výroku anglického prírodovedca Francisa Bacona: „Človek umiera toľkokrát, koľkokrát stratí priateľa.“ Knihy vyhrávajú Regina Sýkorová z Prahy 4, Ján Filipek z Mostu a Irena Lahodná z Prahy 8.

Srdečne blahoželáme!

							OPAK NEVHOD	ZBIERKA FOTOGRAFIÍ	ZHON, ZMÁTOK		HOMILIA (CIRK.)	PLAKAL (POET.)	RIEKA V TANZÁNII
ŽUPA V MAĎARSKU										CHUCHVALEC			
1. ČASŤ TAJNIČKY										TRVALÁ RASTLINA TRVALKA			
OREZAL DOOKOLA													
ONTARIO KINESIOLOGY ASSOCIATION													
ZAHYNULA													
IVANA (DOM.)													
ODBOBNÍK V METODIKE								SLADKOVODNÁ RYBA (LOTA)				2. ČASŤ TAJNIČKY	LEPTANÍM NARUŠAL
VŠELJAKO (HOVOR.)								STAREC (KNIŽ.)					
									ZN. LIETADIEL ANTONOV		VIRTUAL LIBRARY		
									VŠETKO V PORIADKU		KAPOR, PO ČESKY		
							LABA			MOLYBDÉN (ZN.)		AK (EXPR.)	
ZEMEGULA										NEJAK		ODKOPNUTIE	
Z ZO, PO ČESKY							POPEVOK					ASSOCIATION OF DIRECTORY PUBLISHERS	
							SOPKA V JAPONSKU					VESLO NA NEPÁROVÝ LOĎ	
PRVÁ ŽENA							ZODIERAŤ						
							OPATERA (KNIŽ.)						
POTRAVA									TIEŽ (SPOJKA)		PRIEKOPA (NÁR.)		
									ONEDLHO		NABREŽIE, PO NEMECKY		
							BÁC, ČĽAP					ŠPZ OLOMOUCA (ČR)	
							ODELENIE (SKR.)					ZMIEŠANINA HMĽY A EXHALÁTOV	
OŠMEKÁR, PODVODNÍK (PEJOR.)												STARŠÍ (SKR.)	
							KAPOR, PO RUSKY					OSTROV V INDONÉZII	ZOLOV ROMÁN
							RIEKA V ZAMBII						
NIŽŠÍ STUPEŇ KŇAZSKEJ HODNOSTI									V. PO ANGLICKY		ZÁVEREČNÉ SLOVO BOHOSLUŽBY		
									ORGANIZMUS		POČUDOVANIE (CITOSL.)		
MPZ NEMECKA							MONGOLSKÝ PASTIER DOBYTKA			GUMOVÁ OBUV NA TOPÁNKY			
							ČLENSKÝ ŠTÁT INDIE			JEDOL (DETS.)			
							HOKEJOVÝ KLUB (SKR.)						
							TEPANÍM OPRACUJ				STÚPENEC JOGY		
							DÁŤ NA PORIADOK				BUDOVA, STAVBA NA OBYVÁNIE		
SYMFONICKÁ BÁSEŇ VACŠIEHO ROZSAHU												POJEM DUŠE U STARÝCH EGYPTANOV	
							ROZPRÁVKOVÁ POSTAVA					GRAPEFRUIT (HOVOR.)	
							6 RÍMSKYMÍ ČÍSLICAMI						
OHRIEVANIE							OMÁM					GERMÁNÍUM (ZN.)	
							JEMNE DOBAŤ (EXP.)					ANTIMÓN (ZN.)	USTÚPIŤ (ZASTAR.)
DÁVAŤ PENIAZE ZA TOVAR									KILOMETER (ZN.)		ZLOSTNÍK (EXPR.)		
									TAVČINA (KÓD JAZYKA)		PRACOVNÁ SCHÔDZKA		
HORNINA							SPOJENÉ ŠTATY AMERICKÉ				VEČER, PO NEMECKY		
							HLAVNÉ MESTO FIDŽI				RIEKA - ČESKO, NEMECKO, POĽSKO		
OTEC (ZAST. HOVOR.)							ZDRUŽENIE					OPASOK	
							MENO MAXIPSA (ROZPRÁVKA)					ANGLICKÁ RIEKA	
ONĀ							GROŠE (EXPR.)			DEUTSCHE TRIATHLON UNION		JORNAL DA TARDE (SKR.)	
							ŠPZ OKRESU TEPLICE (ČR)			PRÁCE - NESCHOPNOSŤ		OKREM INÉHO (SKR.)	
OPAK PASÍV									SÚHRN VŠETKYCH VECÍ				
TLAPKAŤ, TLIESKAŤ									NAPUCHNÚŤ, NABEHNÚŤ				

Milan Markovič v Bolkovom kráľovstve

Na konci školských prázdnin si diváci verejnoprávnej Českej televízie povzdychli, chvalabohu, že už sa skončilo obdobie samých repríz a neprekladaných filmov. Veď hľadieť stále na koncerty Matušku či Gotta spred niekoľkých desiatok rokov (i keď sú to speváci s veľkým S) je predsa len „silné káfé“. Tí, čo vždy prakticky uvažujú, chápu – je to otázka financií – opakovaný program je neporovnateľne lacnejší než premiérový.

Milovníci dobrého humoru boli hneď na začiatku septembra milo prevkapaní. V stredu piateho, po večerných správach, sa na ČT 1 vysielali pravidelné Bolkoviny. Autor v nich tentoraz privítal osobnosti, ktorým nechýbal vtip a navyše boli aj dobrými rozprávačmi (vieme, že nie vždy sa mu to podarí). Ako prví v novej vysielacej sezóne Bolkovu farmu navštívili mladá herečka Tereza Kostková, športový reprezentant Aleš Valenta a Milan Markovič. Bolek Polívku možno len obdivovať, že ako tretieho hosta pozval slovenského moderátora, rozprávača, herca, pesničkára, no predovšetkým humoristu non plus ultra, ktorý sa na českých obrazovkách v posledných rokoch akosi prestal objavovať. Milan Markovič bol de facto „nosným pilierom“ tohto programu. Na Bolkom vyslovené témy z bežného života reagoval bleskovo, akoby ani nemusel uvažovať – vtipné nápady sa mu samy ponúkali. Keď on mal slovo, prítomné publikum ho odmieňalo aplauzom. Dlhotrvajúci smiech vyvolali najmä jeho spomienky na tie tri-štyri roky, keď bol v tieni Komenského „učiteľom náhodou“ (jeho predmety na ZŠ boli ruština a hudobná výchova). Vtip, sarkazmus a sebakritika mu nechýbali ani pri rozprávaní o výchove vlastných detí a o nočnom budení manželkou-matematickou, keď sa mu celá šťastná zveruje, že tú rovniciu má už vyriešnú. Tento hosť Bolkovej farmy v debate po chvíľach i vtipnou pointou ukončieval rozprávanie ďalších troch účinkujúcich, čo oni, a najmä diváci v divadielku vďačne oceňovali.

Ako k tomu došlo, to dnes ťažko zistiť, ale Milan Markovič mal v českých vizuálnych médiách veľmi dlhú prestávku. Diváci si medzitým zvykli i na násilný, málo vtipný až vulgárny humor (napríklad izerovský). Nuž nečudo, že keď po dlhšom čase majú možnosť vypočuť si originálny, nefalšovaný humor a satiru, smejú sa tak „od srdca“. Faktom však je, že Bolek Polívka poskytol svojmu hosťovi z Bratislavy v relácii dostatočný priestor na rozprávanie (nie ako v prípade Anky Šiškovéj, ktorá povedala v Bolkovínach azda dve rozvité vety).

Pravidelný divák tohto programu asi predpokladal, že prestávku v debate vyplní piesňou herečka, veď skúsenosť hovorí, že čo herečka, to speváčka. Bol to však slovenský hosť, kto vzal gitaru a vystúpil s dvomi svojimi piesňami – prvou o tejto farme a druhou o vlastných omyloch. (Starší si iste pamätajú, že v Radošinskom naivnom divadle bolo pre neho samozrejmé skladať humorné piesne a interpretovať ich.)

Aby sme však kvôli jednému účinkujúcemu nezabúdali na ďalších. Obaja sa dobre zhostili svojej úlohy. I športový reprezentant Aleš Valenta rozprával vtipne, vôbec nebolo na prekážku, že s trochou trémy. Vytipoval si zaujímavé a veselé zážitky, z ktorých nevznievala žiadna samochvála, ale sebakritika. A Terezu Kostkovú televízni diváci mali azda prvýkrát možnosť poznať ako výbornú rozprávačku, ktorej je humor vlastný. I Bolek Polívka akoby si tentoraz dal viac než inokedy záležať na svojej artikulácii.

Poznámka na okraj: akosi neumelecky, násilne, v tomto zábavnom programe pôsobil oficiálne vyhlasovanie sponzorov a navyše, ak to robí sám autor. Nešlo by to inou formou?

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.

Jedno číslo vás bude stáť len 10 Kč (na Slovensku 10 Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18 Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za október 2007 až december 2008 zaplatíte 15 x 10 = 150 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:

Písomné objednávky:
Vydavatelství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:

Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradíte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 10/2007

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavatelství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, zápisník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Eva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepný závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Výšlo 1. 10. 2007

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytka, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová



Dialóg

so starými kultúrami

Karol Felix sa narodil 26. 7. 1961 v Košiciach. Študoval na Pedagogickej fakulte v Nitre, odbor výtvarná výchova – slovenský jazyk. Absolvoval tiež Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave – Oddelenie voľnej grafiky a knižnej tvorby u profesora Albína Brunovského. Pôsobil v Armádnom výtvarnom štúdiu Praha. Obdržal Fullovo štipendium, absolvoval štipendijný pobyt v Belgicku a začal spolupracovať s umeleckým tlačiarom M. Štepánkom. Neskôr sa zúčastnil na študijnom pobyte Fondation Taylor v Paríži. V súčasnosti sa venuje grafike, maľbe, kresbe, ilustrácii a známkovej tvorbe. Žije a pracuje v Nitre. Je členom Výtvarnej únie Slovenska, Združenia grafikov G Bod a združenia N'89.

Karol Felix sa v celej svojej tvorbe snažil preniknúť pod povrch zobrazovanej skutočnosti meditativnou interpretáciou námetu, ktorá sa od začiatku u neho spájala s odhaľovaním tajomstva. Vytvoril si vlastnú ikonografiu a nový symbolický jazyk, zviazaný s geometrickými znakmi, ktoré obmieňal v obrazovom priestore diel. Z umeleckých štúdií u profesora Albína Brunovského si vybral ako dôležitý výrazový princíp dokonalé zobrazenie motívu.

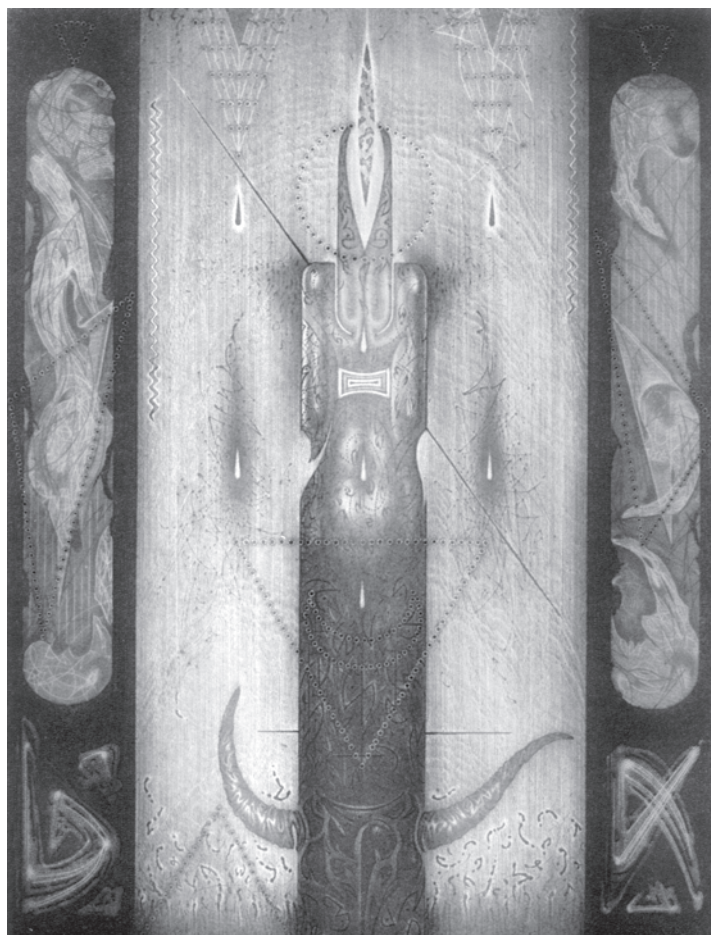
Vo Felixových grafických listoch sa brilantnosť a precíznosť kresbového prejavu stala významným obsahovým prvkom. K nemu sa priradili svetelné a farebné kvality, ktoré výrazne pomáhali interpretovať symbolickú premenu obsahovo nadradeného motívu, vychádzajúceho z filozofie a znakov konkrétnych starovekých kultúr. Vyjadroval tým nielen úctu k tisícročným záznamom a stopám človeka a doby, ale aj k ním myšlienkovému bohatstvu. Farba a svetlo prirodzeným spôsobom menili obsahové zvnútorňovanie diela. Dialóg so starými kultúrami často napíňal jeho grafickú tvorbu hlbokými meditáciami a magickou symbolizáciou. Všetky Felixove diela vyžarujú harmóniu a vyváženosť. Smerujú k vnútornému

svetu človeka, ako to dokladajú aj názvy diel O čase (1977), Samota (1977), Túžba (1977), Krehká rovnováha (1999).

Karol Felix naplnil svoje diela svetom plným imaginárnych predstáv, dejov, mýtov, legiend a literárnych inšpirácií. Mýtické či expresívne ladenie diel v jeho tvorbe neraz prechádza do spirituálnej abstrakcie. Súčasný moderný jazyk už odlúčil od pôvodného určenia a významu, stal sa pre neho rovnocenným s jazykom starých mytológií.

Cesty činov a konaní, cesty poznání a múdrosti i cesty oddanosti by mali viesť k dokonalosti človeka. Karol Felix sa túto filozofiu pokúsil vyjadriť rovnováhou línií, tvarov i zvoleným kompozičným princípom. Farba a svetlo ponechal ich magickosť a nadčasovosť. Spolu s Kandinským by sme mohli povedať, že sa pre Felixu stali prostriedkom bezprostredného pôsobenia na dušu. Farba je klávesnica, oko je úderné kladivo, duša je klavír s mnohými strunami. Umelec je ruka, ktorá úderom na tú alebo inú klávesu spôsobuje vibráciu duše. Karol Felix je tvorcom, ktorý sa snaží vyvolať vibráciu duše u diváka a vnímateľa súčasnej doby.

Dagmar Srenská





JUBILANTKA MÁRIA HAŠTOVÁ

DIELO INŠPIROVANÉ PRÍRODOU

Minulý mesiac sa dožila krásnych osemdesiatich piatich rokov autorka slovenskej detskej literatúry Mária Haštová, rodným menom Hilda Grellnethová. Narodila sa 21. septembra 1922 na Pile (Častá) v rodine horára. Vyrastala v prostredí Malých Karpát a od detstva si utvárala citlivý vzťah k prírode. Meštiansku školu vychodila v Modre. V rokoch 1942 – 1946 pracovala v Ústave pre telesne postihnutých v Bratislave. V rokoch 1946 – 1949 bola zamestnaná ako účtovníčka v Štátnom úrade pre vojnových poškodenecov, v rokoch 1953 – 1959 v Štátnom pedagogickom nakladateľstve. Od roku 1951 bola vo vydavateľstve Smena redaktorkou časopisu pre deti Zornička. Od roku 1959 je na invalidnom dôchodku a žije v Bratislave.

VTÁČIKY ZA PIANÍNO (Z KNIŽKY VTÁČIKY ZO STAREJ HORÁRNE)

Jedného dňa prišiel k nám zaujímavý pán.

– Počul som, že kupujete vtáky, – povedal. – A tak som vám prišiel ponúknuť krásne zdravé andulky, teda papagájiky vlnkované, všetko chovné kusy. Chcel som ich sám chovať, aj som pre ne pripravil v pivnici pri obloku miesto, ale zosypali sa na mňa samé starosti. Žena mi ochorela, leží, dcéra si zmyslela, že sa bude vydávať a ubzikne z domu, a syn sa prihlásil na vysokú školu až do Žiliny, a ja neviem, kde mi hlava stojí. Plánoval som to tak, že rodina bude chovať andulky a ja ich budem predávať. Je po mojich plánoch. Nevie, čo skôr predať, aby som zohnal riadny kopec peňazí.

Všetci sme na neho pozerali trochu nevieracky. Už sme mali zlé skúsenosti. Ktovie, či nás aj tento celkom neznámy človek neklame.

– Nemáme peniaze, – povedala mama.

– Otec všetky pomíňal. Musela som si

požičať, aby som kúpila deťom na raňajky chlieb a mlieko.

– Nemusíte ma vyplatiť peniazmi, – ponúkol ten ujo ďalšiu možnosť. – Ak máte nejaké cennosti, zlaté predmety, obrazy, sošky... Obchodujem so všetkým, čo sa dá kúpiť a predať.



Vo všeobecnosti je Mária Haštová vo svojej tvorbe pre deti tematicky i spôsobom podania tradičnou autorkou. Jej hodnotovo vyvážený postoj k životu a k literatúre je taký pevný a ustálený, až sa zdá, že moderné vývinové vplyvy akoby ju ani nezasiahli. Takáto jej pozícia v literatúre však negatívne neovplyvnila prijímanie jej diel ani u literárnej kritiky, ani u čitateľov. Hierarchia hodnôt v jej tvorbe je jasná a ustálená, dôležité miesto patrí rodine, prírode, vzájomným vzťahom medzi ľuďmi, ale aj vzťahom k prírode a ku všetkému, čo k prírode patrí. Tieto základné hodnotové atribúty svojej tvorby naznačila už v debute „O veľkej repe“ (1951), ale rovnako sú prítomné i v jej nasledujúcich menších básnických skladbách „Kvietky“ (1952) a „Veselá škola“ (1953). Jej prózy „Zo starej horárne“ (1955) patria ku klasickým hodnotám slovenskej detskej literatúry. Po niekoľkých lepoprelách sa Haštová preorientovala na opis detského sveta, na záznamy duševných vlastností dieťaťa predškolského veku. V autorskej rozprávke „Juro buro“ (1962) využila guliverovský motív. Ondrejovovskou knižkou „Keď pôjdeš horou“ sa inšpirovala v práci „Keď pôjdeš lúkami“ (1967). Nad týmto svojím spojením umeleckého textu, výtvarného prejavu a botanického herbára stojí všetko sceľujúci detský zážitok. V tvorbe Márie Haštovej pre deti a mládež sa za päťdesiat rokov jej pôsobenia v literatúre pre deti a mládež vyčlenili dva hlavné tematické okruhy: oblasť prírody, a tým i okruh zážitkov viažucich sa k autorkinmu vlastnému detstvu, a oblasť mesta a s ním súvisiaci okruh zážitkov súčasného dieťaťa (sem patrí predovšetkým jej prozaická knižka „Ohromná vec“ 1984). Pozoruhodné a svoje zostávajú pritom jej prózy z pomoci vyčleneného prvého tematického okruhu – poviedky „Zo starej horárne“, mozaika krátkych spomienkových príbehov zo spisovateľkinho detstva prežitého v horárni; príbehov napísaných akoby bez úsilia o veľkú literatúru a už vonkoncom bez ambícií rozosmiať čitateľa či prekvapíť ho dobrodružnými činmi postáv. Haštovej diela inšpirované prírodou a detstvom prežitým v harmonickej rodine pod Malými Karpátmi sa stali základnými hodnotami slovenskej literatúry pre deti. Najmä jej prózy „Zo starej horárne“ si stále nachádzajú nových čitateľov a vychádzajú v ďalších vydaniach.

Anna Blahová

Mama vytiahla ďalšiu prekážku. Povedala:

– Nič také nemáme.

– Aha, – povedal ujo, keď sa trochu poobzeral po izbe. – Máte pianíno. Ak mi ho predáte, dostanete andulky a ešte aj pár pekných korún navyše.

– Pianíno je jediná pamiatka na mojich rodičov. Pamiatky sa nepredávajú.

– No, nič, – povedal ujo. – Rozmyslite si to. Počkám. Ak si andulky vezmete, počkám. Môžem vám ich predať aj na splátky.

Mama sa nedala prehovoriť, stála si na svojom. Ujo odišiel sklamaný. Chcel sa nasilu zbaviť vtákov, čo mu narobili toľko starostí.

Otca vtáčkarstvo natoľko chytilo, že nedbal na nijaké mamine dôvody. A keď mamka odišla z domu, chytro zavolať ujo-ovi Podlikavskému. Kým sa mamka vrátila domov, v kletke štebotali krásne andulky a pianíno bolo fuč.

ZA ŠTEFANOM ŽÁRYM

Jeden z najznámejších slovenských nadrealistov Štefan Žáry zomrel 25. augusta po ťažkej chorobe v bratislavskej nemocnici. Žáry len o niekoľko dní prežil spisovateľku Hanu Ponickú, s ktorou bol ženatý. Básnik a prozaik by sa bol 12. decembra dožil 89 rokov

Štefan Žáry sa narodil 12. decembra 1918 v Ponikách. Vyrastal v učiteľskej rodine. Po ukončení vysokoškolského štúdia v roku 1942 nastúpil na vojenskú prezenčnú službu. Začiatkom roku 1944 bol odvelený na taliansky front, kde sa ilegálne zúčastnil na protifašistickom odboji.

Po skončení vojny tri roky pracoval v redakcii Národnej obrody, potom bol dva roky dopisovateľom ČTK v Ríme. Po návrate v roku 1950 krátko pracoval v Zväze slovenských spisovateľov. Potom nastúpil do vydavateľstva



Slovenský spisovateľ, kde pôsobil ako redaktor, šéfredaktor a neskôr ako riaditeľ celé dve desaťročia. Po politicky motivovanej kritike

činnosti vydavateľstva v roku 1970 odstúpil z funkcie riaditeľa a stal sa profesionálnym spisovateľom.

Žáry sa dostal do širšieho povedomia najmä počas druhej svetovej vojny, keď vydal zbierky poviedok „Zvieratník“, „Stigmatizovaný vek“ a „Pečať plných amfor“. Práve v tomto období sa v najväčšej miere presadzoval nový básnický štýl nadrealizmu, ktorého typickým prvkom boli silné až drsné obrazy, napríklad Tvoj hrob je môj hrob, A ruka sladko odumiera, Šablónku slov treba hľadať v smole žalúdka, ktoré Žáry použil v básni „Bľabotanie ruže“ zo zbierky „Zvieratník“.

Okrem Žáryho patrili medzi najvplyvnejších nadrealistov Rudolf Fabry a Vladimír Reisel. Po vojne, a najmä po nástupe komunistickej strany, začal Žáry tvoriť napríklad idylicky znejúce porovnávania Slovenského národného povstania a obdobia Štúrovcov. Až neskôr sa vrátil k odhaľovaniu osobných problémov súčasníkov. Po vojne taktiež vydal aj prozaické diela. Medzi najznámejšie patrí trojica kníh „Apeninský vzduch“, „Dolu na juhu“ a „Azúrová anabáza“ spojená so Žáryho pobytom v Taliansku v rokoch 1948 až 1950, kde pracoval ako spravodajca Československej tlačovej kancelárie. Okrem toho Žáry písal aj pre deti a mládež. Okrem vlastnej tvorby tiež prekladal z talianskej, francúzskej a španielskej literatúry.

(alm)

STROM ŇADIER

(zo zbierky *Stigmatizovaný vek*)

Pod stromom tvojich ňadier chcem ležať vysilený
Na smrť chorý
Dlaň natiahnutá za pomarančom
Horiacim lícom
Nebudem to už ja
Veď v tvojej blízkosti menia sa kovy v zlato
Každému zo seba niečo nadelíš
Prestáva byť samým sebou
So psím pudom nasledujem tvoje kroky
Ó žena za hranicou môjho dosahu
Kráľovstva maniakov
Ó žena rušiteľka pokojnej rieky
Podpaľovačka tichých srdc
Požiar založený spiaccou mandolínou
Ó žena osvetľujúca bludice neskorých večerov
Ó žena
Najpyšnejšia medzi sfingami
Nad zabalzamovaným telom tejto mŕtvej zeme
Chvilami bývaš prudká
To môže byť zlosť alebo panovačnosť
Chvilami pokojná a lúčne tichá
Hľadám ťa za každým závesom dňa
Opytujem sa chodcov
Nevideli ste moju lúčavku moju miazgu
Teplo môjho dychu
Energiu a moju ťarchu
Turbínu pohybu a nehmotnosti
Aj ťa nachádzam aj ťa strácam
Beznádejný suchý ako figovník
Zlostný
Chorľavý
Básnik fajčí a pije
Potom znova pije hľadajúc účinné lieky
Ten proti bolesti NEPENTHES
A proti hnevu ACHÓLON

BĽABOTANIE RUŽE

(zo zbierky *Zvieratník*)

Tvoj hrob je môj hrob
A ruka sladko odumiera
Šablónku slov treba hľadať v smole žalúdka
Ortuť žije svojím mŕtvym rytmom
Rytmom chromých hodín
Visiacich na sline prežúvavca
Mráz diktuje vtákom zľutovný žalm
Spievajú ho zaradom blazeované chalupy
Rubači dúchajú pod pazuchu jedlí
Vonia to povoniava
Mračí sa v revolveroch
Tangenta tackavo bozkáva úsmev
Je to decko nepatriace nikomu najdúch
Ležalo v plačlivej priekope
Prevrátený belčov pri nohách náhody
Vráska pučí na tvojom útlom bruchu
V tom zrkadle navoňavkovanom orechovým listom
Je to predzvesť malárie
Dala sľub že príde v zaprášenom koči
Svetlá spôsobujú súmrak
Zvečerieva sa v adventnom poludníku
Vaľkajú slnce
Keď vyjde z pece bude z neho chutný peceň
A hladoši čo sa oň pobijú
To budú básnici
Koledníci

ZA VLADIMÍROM REISELOM

Slovenská literárna scéna je chudobnejšia o ďalšieho autora. V sobotu 1. septembra vo večerných hodinách zomrel vo veku 88 rokov básnik a prekladateľ Vladimír Reisel.

Narodil sa 19. januára 1919 v Brodzanoch. Študoval slovenčinu a francúzštinu na filozofickej fakulte v Prahe, od roku 1939 v Bratislave. Po skončení štúdia pôsobil ako tlačový atašé na československom veľvyslanectve v Paríži. Neskôr pracoval vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ a v časopise Slovenské pohľady. Ako básnik debutoval v roku 1939 zbierkou „Vidím všetky dni a noci“. V tridsiatych a štyridsiatych



rokoch bol jedným z predstaviteľov nadrealizmu, čo je slovenský variant francúzskeho umeleckého prúdu surrealizmu.

Okrem básnickej tvorby sa venoval tiež literárnokritickej a publicistickej činnosti, no tak tiež prekladal najmä z francúzskej literatúry (Guillaume Apollinaire, Paul Eluard, Paul Breton). Je tiež autorom prekladov poézie z ruštiny, ale aj zo španielčiny a gréčtiny a publikácií poézie pre deti a mládež. Spolupracoval i s rozhlasom, televíziou, divadlom a filmom. Jeho báseň „Oheň“ zo zbierky „Zrkadlo a za zrkadlom“ použil slovenský hudobný skladateľ Ján Cikker ako scenár k skladbe „Cantus filiorum“.

(ta)

POSLEDNÁ Z HNIEZDA

(zo zbierky **Vidím všetky dni a noci**)

Hroby sa otvárajú
Na cintoríne ktorý ti silno pripomína detstvo
Hroby sa otvárajú vidíš bytosti s nezabudnuteľnou hviezdou
Vidíš víchry svojich dávnych lások
Vidíš svoje lásky dvíhajúce sa z imelia
Nahé belasé úlisné a zimné
Pod sklom mesačnosti
Kamenejú
Stávajú sa sochami ktorých každý pohyb je najprudším jedom
Ktorých pohyby ťa usmrcujú
Aby si vstával z hrobu
Ako ony
Neurčito obalené plachtami oblakov
Neurčito odovzdané noci
Pozeráš z diaľky
Cítiš clivotu ako neodvratný voz svojej poslednej lásky
Ktorá už nie je láskou
Iba sochou
Ďaleko ešte ďalej než dočahujú tvoje prsty
Lúče večne vysielané do nekonečna
Do súhvezdí
Ako vášnivý odkaz iskier
Ráno vstávaš
S plačom
Bol to sen
Mlčíš na ostrove zabudnutých a hráš sa so svitaním
Hráš sa so svitaním ktoré bude západom
Až zhasne všetko
Tvoja ruka
Tvoje oko jasnovidné ako osud
Tvoja túžba byť závrtným
Tvoja túžba po žene ktorú si miloval
Hľa Achillova päta melanchólie
V objatí iných žien
Menej žiarlivých než tá na ktorú si spomínaš
Achillove päty severákov
Na nechte zimy
Čuješ ten hlas
Čuješ úpenlivé volanie sirény ktorá sa lúči
Čuješ aristóny posledných okamihov
Ktoré boli alkoholom
Opojivé ako prameň živej vody
Ako šíp vystrelený do okeníc
Ako modla jesene
Ako hlad vagabunda
O žena
Krajina ktorá sa dvíha aby znovu zaspávala
Na brehu kremeňa
Koráb zanesený do ruže tajfúnom krásy

Nie a prečo nie (zo zbierky Vidím všetky dni a noci)
Nič ťa neobjíma
Nič ťa neobklopuje keď plačeš hviezdy ako balzamovaná
Nič nevidím len tvoje ňadrá ako sfinga

Niž sa nepodobá tvojim ústam iba alkovňa
Nič ťa nezabíja iba môj pohľad
Nič je tvoje vlastné meno
Nič bude tvojím jediným šperkom ktorým ma oslníš
Nič už nechcem len pótopy tvojich bokov
Ktoré mi spievajú ako neznámemu
Nič ťa neviaže k slepcovi ktorý ťa väznil
Nič ťa neprenasleduje iba prázdny krvácajúci budoár
Nič ťa neobjíma
Keď už si ničím iba myrtovou klietkou do ktorej ma zatvárajú
Nič nie je také zdrviúce ako tvoje oči v prsteni
Nič nie je také biele ako ty
Nič ťa už neomračuje
Ani moja slepota ani môj chvat moja blýskavica
Nikde ťa nevidím hoci sa dívam ďalekohľadom pijana
Nikde ťa nenájdem si príliš nehmotná
Nikde už nezačujem plakať nymfy tvojho hlasu
Nikde ťa nebudem už milovať ako svätožiariu
Nikde nepocítim ťarchu tvojho pohľadu
Nikde ma privalí ako v zlatolome noci
Aby som nikde nestretol tvoje telo ktoré ma tak dojmalo
Ako nikoho kto ťa kedy zahrnoval chválami
Nikto mi nevráti zrak ktorý som stratil tejto noci
Nikto ťa nevzkriesi z hrobu osudového nešťastia
Nikto ťa už neprirovná k orgovánovému predmestiu
Odkiaľ som ťa videl vždy vychádzať
Nikto ťa neosloví až budeš kráčať do rovu azda za mnou
Nikto ťa neobjíma
A neutopí v láske
Nikto ťa nezavolá aby vznikla bledozelená ozvena
Nikto ťa nebude odprevádzať ako myrhu ktorá straší
Nikto ťa nebude vidieť na každom mieste ako ja
Na pláži na nebi nad morom a v búrke
Nikto ťa nezavolá menom z dreva menom z vody
Nikto nebude plakať pri tvojej hline leda luna
Nikto ťa už neuvidí v pravom svetle
Budeš neviditeľná
Ako si dosiaľ nikdy nebola
Nikdy sa nenavrátim a nenavrátíš aby sme znova začali sen
Nikdy nebudeš taká hrozná ako si bola u mňa
Keď padali organy súhvezdí
Nikdy už neuzriem kostlivcov ktorí ťa obkľučovali boli to bozky
Nikdy už nám polnoc nezahrá na hoboji
Nikdy bude tvojím lôžkom
Ako aj mojím
Nikdy nezatúžim po cyprusoch tvojich rúk
Nikdy nepocítim tvoje láskanie
Práve tak ako ty moje
Nikdy neuzrieš more v lyrickom zoskupení mojich zreníc
Nikdy sa nestaneš maniakom svojej lásky ktorá je mačkou
Nikdy sa nevrátiš z cesty ktorá vedie do tmy
Nikdy sa nezastavíš pri fontánach zlatých slz
Nikdy neuchopíš konár sna ako vtedy za dymového večera
Nikdy ti nepodám ruky aby sa zahmlilo v tvojom srdci
Nikdy nikto nikde nič
Horké zápory ktorým sa budeme klaňať
Zápory s očami vlkov

Andrej Mráz bol literárny historik, kritik, editor, vysokoškolský učiteľ, akademik SAV. Narodil sa v roľníckej rodine 28. novembra 1904 v Báčskom Petrovci na Dolnej zemi a zomrel 29. mája 1964 v Bratislave. Študoval na gymnáziách v Novom Vrbaci, Békešskej Čabe a v Novom Sade. Po maturite vyštudoval na Filozofickej fakulte UK v Bratislave slovenčinu a históriu. Pol roka po štúdiu pôsobil ako dramaturg v činohre Slovenského národného divadla v Bratislave. V rokoch 1930-38 bol referentom Literárnohistorického odboru Matice slovenskej v Martine. V rokoch 1932-38 bol hlavným redaktorom Slovenských pohľadov, od 1938 až do smrti pôsobil na FFUK v Bratislave, kde od 1953 viedol Katedru slovenského jazyka a literatúry. V literárnej histórii má za sebou obsiahle dielo. Vydal vyše tridsať kníh, stovky článkov a štúdií. Publikoval značný počet monografických portrétov, medzi nimi venoval pozornosť aj menej známym autorom: Mikulášovi Štefanovi Ferienčikovi, Gustávovi Maršalovi-Petrovskému, Andrejovi Trúchlemu-Sytnianskému. Monograficky spracovával jednotlivé literárne diela napríklad Gavlovičovu „Školu kresťanskú“, alebo Rázusov „Odkaz mŕtvych“. V roku 1948 pripravil syntetické „Dejiny slovenskej literatúry“, ale aj ďalšie syntetizujúce literárno-historické práce. Patril medzi zakladateľské osobnosti slovenskej dramaturgie, divadelnej histórie a teórie. V množstve literárnych kritik, článkov a statí sa vyhranil ako nadgeneračný kritik a propagátor realistickej metódy v literatúre. Značnú pozornosť venoval problematike česko-slovenských literárnych a kultúrnych vzťahov. Edične pripravil v oseemnástich zväzkoch Vajanského dielo a redigoval „Knížnicu Slovenských pohľadov“.

Andrej Mráz je autorom dvoch kníh posmrtné vydaných spomienok. V knihe „Čím žilo slovo“, dokončenej v roku 1962, ktorá vyšla o päť rokov neskôr, venuje pozornosť divadlu a svojmu pôsobeniu redaktora Slovenských pohľadov. Druhá kniha spomienok „Hrádzami života“ vyšla v roku 1974, ale zatiaľ sa mi nedostala do ruky. Literárny historik Karol Rosenbaum, ktorý bol

Mrázovým žiakom a dobre ho poznal v spomienkovom doslove ku knihe „Čím žilo slovo“ konštatoval, že „treba len ľutovať, že nám Andrej Mráz nezanechal širšie plátna o vývine našej spoločnosti a kultúry. Vedeli sme, že mnoho, veľmi mnoho pozná a vie.“ Dokonca raz sa o ňom hyperbolicky vyjadril, že „prečítal každú slovenskú knižku od Cyrila a Metoda až po dnešných mladých básnikov“ (tým myslel Stacha, Mihalkovič a Feldeka).

Andrej Mráz vo svojich spomienkach evokuje detstvo a študentské roky na Dolnej zemi. Je pozoruhodné, ako sa mnohí dolnozemeckí Slováci po druhej svetovej vojne uplatnili v slovenskej vede. Akademici Andrej Mráz, Andrej Sirácky, kardiológ Karol Šiška, rektor Komenského univerzity Michal Topolský. Mráz spomína na začiatky slovenského profesionálneho divadelného života, ktorých bol svedkom. Komentuje divadelné predstavenia, pripomína hercov a režisérov, s ktorými sa stretával, sebakriticky sa dotýka svojich recenzentských aktivít v rokoch druhej svetovej vojny a osvetľuje význam Martina a jeho inštitúcií pre slovenské divadelníctvo. Druhá časť spomienkovej knihy je venovaná časopisu Slovenské pohľady. Inšpirovaná bola osemdesiatym výročím ich obnovenia, to znamená napísal ju v roku 1961. Andrej Mráz najprv urobil viac-menej štúdiu o ich histórii. Bol ich vynikajúcim znalcom. Sám sa priznáva, že „neexistuje totiž číslo z doteraz vydaných ročníkov Slovenských pohľadov, i tých štúrovských i tých od Vajanského, ktoré by som nebol prečítal či vlastne preštudoval“. V spomienkach vystupujú osobnosti Martina či už z matičného prostredia - Jozef Škultéty, ale najmä Štefan Krčméry, Rudolf Klačko, Ludo Mistrík-Ondrejov alebo maliari Milan Mitrovský, Miloš Bazovský a jeho druhovia. Samozrejme bola iná doba, iné možnosti. Načim poznamenať, že Slovenské pohľady bol rešpektovaný časopis u všetkých generácií, aj keď mladými často pre konzervativizmus kritizovaný. Publikovať v Pohľadoch znamenalo byť zaradený do slovenskej literatúry, čo sa o dnešnom čase nedá povedať.

Vojtech Čelko

ANDREJ MRÁZ ČÍM ŽILO SLOVO

(ÚRYVOK)

Ako vždy predtým a neskôršie, aj svojou divadelnoreferentskou činnosťou v rokoch druhej svetovej vojny mnohým som spôsobil veľa žalov. Stále totiž nemôžem uveriť presvedčeniu, ktoré je najmä medzi umeleckými tvorcami také rozšírené, ako keby kritik mal byť nejakým ránhojičom, mal prikladať liečivé bylinky na boľavé miesto umelcov a náramnými chválami a povzbudeniami propagovať umelcov dielo. Veď to takto zjednodušene nerobil ani jeden veľký kritik. Ani Belinskej, ani Dobroľubov, ani Šalda, ani Fučík a ani tí ostatní. Kritik radšej nech menej prisvedča a viacej neguje. Umelecká práca nikdy nie je taká dokonalá, aby nebolo možno proti nej vyslovovať výhrady. Pravda, ide o to, v znamení čoho a podľa akých kritérií vyslovujem svoje úsudky o umení.

Ja so svojimi mnohými kritickými rovesníkmi mal som i ten malér, že sme svoju kritickú

prax vykonávali často dínom-dánom. Bez pevnejšieho systému kritérií. Subjektivisticky a impresionisticky. Disponovali sme istým kvantom skúseností a vedomostí, istým vypestovaným vkusom, kultúrou, ale to všetko bolo viac alebo menej popletené, plné eklektického galimatiášu. A potom píš divadelné kritiky. Podnes sa pamätám, ako ma raz za vojny v električke zasiahol pohľad plný žravej nenávisti. Obzriem sa, stála za mnou dlhoročná členka našej činohry Frýdová-Želenská. Pery sa jej chveli a oči blčali. Azda mi chcela i niečo nenávistného povedať, ešte radšej by ma iste bola do krvi zbila, nevládala sa však z miesta pohnúť a čoskoro som si uvedomil, že je to reakcia na môj referát o poslednej činohrenej premiére. V jej křčovitej nenávisti cítil som aj výčitku, že zabúdame na krutosti, ktoré jej ako Češke spôsobujú slovenskí kriklúni, a k tejto bolesti pridávame i bezcitné kritiky.

Ale možno byť bezcitným k tým a k tomu,

čo súvisí s umením a s jeho tvorcami? No zbytočne by sme sa zastavovali teoretizovaním o týchto otázkach. Za tzv. Slovenského štátu pre divadelníkov a nepriamo aj pre ich kritikov bolo istou výhodou, že politikí predstavitelia režimu o umenie sa nezaujímal a nezáležalo im na jeho osude a väčšina tých, ktorých oficiálne poverili dozeráť na umenie a či „usmerňovať“ ho, nevedeli alebo nechceli plniť vôľu svojich potentátov. A tak naozaj všeličo uniklo bdelosti klérofašistických „ochrancov“ umenia. Len zavše dobrý Karel Rypáček sa ospravedlňoval (Milo Urban medzitým bol sa dostal do trasoviska, ktoré ho prehlťovalo a z ktorého sa statočne vyslobodzuje v posledných časoch. Dosvedčuje mi to i rukopis druhého zväzku jeho románu Zhasnuté svetlá, ktorý som v týchto dňoch prečítal), že musel nejaké drobnosti vyčiarokovať z mojich príspevkov a vôbec žaloval sa, aké ťažké postavenie má v tej redakčnej klietke, do ktorej ho zatvorili.